ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
της 29ης Οκτωβρίου 1980 *

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις 209/78 έως 215/78 και 218/78,

1) 209/78: **Heintz van Landewyck sàrl,** με έδρα το Λουξεμβούργο, εκπροσωπούμενη από το δικηγόρο E. Arendt, κάτοικο Λουξεμβούργου, 34b, rue Philippe-II, με αντίκλητο τον ίδιο δικηγόρο,

2) 210/78: **Fédération belgo-luxembourgeoise des industries du tabac asbl,** κατά σύντμηση FEDETAB, με έδρα τις Βρυξέλλες, εκπροσωπούμενη από τους Léon Goffin και Antoine Braun, δικηγόρους Βρυξελλών, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο το δικηγόρο E. Arendt,

3) 211/78: **Établissements Gosset SA,** εκπροσωπούμενη από τον Walter van Gerven, δικηγόρο Βρυξελλών, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο το δικηγόρο E. Arendt,

4) 212/78: **Bat Benelux SA,** με έδρα τις Βρυξέλλες, εκπροσωπούμενη από τον Philippe-François Lebrun, δικηγόρο Βρυξελλών, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο το δικηγόρο E. Arendt,

5) 213/78: **Compagnie indépendante des tabacs Cinta SA,** με έδρα το Schaerbeek, εκπροσωπούμενη από τους Edouard Jakhian και Bernard Hanotiau, δικηγόρους Βρυξελλών, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο το δικηγόρο E. Arendt,

6) 214/78: **Weltab SA,** με έδρα τις Βρυξέλλες, εκπροσωπούμενη από τον Pierre van Ommeslaghe, δικηγόρο Βρυξελλών, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο το δικηγόρο E. Arendt,

7) 215/78: **Jubilé SA,** με έδρα τη Λιέγη, εκπροσωπούμενη από τους Hans G. Kemmler, Barbara Rapp-Jung και Alexander Böhlke, δικηγόρους Φραγκφούρτης επί του Μάιν, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο το δικηγόρο E. Arendt,

* Γλώσσες διαδικασίας: η γερμανική και η γαλλική.

8) 218/78: **Vander Elst SA,** με έδρα την Αμβέρσα, εκπροσωπούμενη από τους Hans G. Kemmler, Barbara Rapp-Jung και Alexander Böhlke, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο το δικηγόρο E. Arendt,

προσφεύγουσες,

υποστηριζόμενες από την

— **Association des détaillants en tabac asbl,** κατά σύντμηση ATAB, με έδρα τις Βρυξέλλες, εκπροσωπούμενη από τον Jean-Régnier Thys, δικηγόρο Βρυξελλών, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο το δικηγόρο E. Arendt,

— **Association nationale des grossistes en produits manufacturés du tabac,** κατά σύντμηση AGROTAB, με έδρα τη Λιέγη, επαγγελματική ένωση, εκπροσωπούμενη από τους Jean-Marie van Hille και Nadine François, δικηγόρους Γάνδης, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο το δικηγόρο Fernand Entringer, 2 rue du Palais de Justice,

και

— **Asbl Fédération nationale des négociants en journaux, publications, librairie et articles connexes,** κατά σύντμηση FNJ, με έδρα τις Βρυξέλλες, εκπροσωπούμενη από τον Pierre Didier, δικηγόρο Βρυξελλών, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο το δικηγόρο E. Arendt,

παρεμβαίνουσες,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενης από το νομικό της σύμβουλο B. van der Esch, επικουρούμενο από τους J.-Fr. Verstrynge και G. zur Hausen, μέλη της νομικής υπηρεσίας της Επιτροπής, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Mario Cervino, κτίριο Jean Monnet, Kirchberg,

καθής,

υποστηριζόμενης από την

— **SA Mestdagh Frères & Co.,** με έδρα το Gosselies, και την **SA Eugène Huyghebaert,** με έδρα το Mechelen, εκπροσωπούμενες από τον L. van Bunnen, δικηγόρο Βρυξελλών, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο το δικηγόρο P. Beghin, 48, avenue de la Liberté,

— **Asbl Fédération belge du commerce alimentaire,** κατά σύντμηση FBCA, με έδρα τις Βρυξέλλες, εκπροσωπούμενη από το δικηγόρο L. van Bunnen, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο το δικηγόρο P. Beghin,

και

— **SA GB-Inno-BM,** με έδρα τις Βρυξέλλες, εκπροσωπούμενη από τους M. Waelbroeck και L. van Bunnen, δικηγόρους, με αντίκλητους στο Λουξεμβούργο τους δικηγόρους Elvinger & Hoss, 15 Côte d'Eich,

παρεμβαίνουσες,

που έχουν ως αντικείμενο προσφυγές ακυρώσεως — σε ορισμένες δε υποθέσεις επικουρικά αιτήματα μεταρρυθμίσεως — της αποφάσεως της Επιτροπής 78/670/ΕΟΚ, της 20ής Ιουλίου 1978 (IV/28.852 GB-Inno-BM κατά FEDETAB· IV/29.127 Mestdagh-Huyghebaert κατά FEDETAB και IV/29.149 — «Σύσταση FEDETAB». JO L 224, σ. 29 και επ.) με την οποία κατηγορούνται οι προσφεύγουσες ότι προέβησαν σε μία ή περισσότερες παραβάσεις του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους H. Kutscher, Πρόεδρο, P. Pescatore και T. Koopmans, προέδρους τμήματος, J. Mertens de Wilmars, Mackenzie Stuart, A. O'Keeffe, G. Bosco, A. Touffait και O. Due, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: G. Reischl
γραμματέας: A. Van Houtte

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Πίνακας περιεχομένων

Σκεπτικό 214

I — Γενικές σκέψεις 214

II — Τυπικοί και διαδικαστικοί λόγοι ακυρώσεως 218

Πρώτος λόγος: άρνηση της Επιτροπής να ακούσει ορισμένες ενώσεις ενδιαφερομένων εμπόρων χονδρικής και λιανικής πωλήσεως 218

Δεύτερος λόγος: άρνηση της Επιτροπής να δεχθεί το αίτημα της FEDETAB να ακούσει δύο ενώσεις εμπόρων χονδρικής πωλήσεως 219

Τρίτος λόγος: μερική απουσία εξουσιοδοτημένων προσώπων κατά τη διάρκεια της ακροάσεως της 22ας Σεπτεμβρίου 1976 220

Τέταρτος λόγος: αντικανονική και αναιτιολόγητη ένωση των καταγγελιών των Mestdagh και Huyghebaert 221

Πέμπτος λόγος: άρνηση γνωστοποιήσεως του φακέλου 222

Έκτος λόγος: παραβίαση του επαγγελματικού απορρήτου 224

Έβδομος λόγος: απαλλαγή από την υποχρέωση κοινοποιήσεως 225

Όγδοος λόγος: άρνηση να θεωρηθεί κοινοποίηση η επιστολή της FEDETAB της 16ης Ιανουαρίου 1977 228

Ένατος λόγος: ανεπαρκής απάντηση στα επιχειρήματα που αφορούν την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης 229

Δέκατος λόγος: η Επιτροπή έλαβε υπόψη της αιτιάσεις που δεν είχαν ανακοινωθεί 230

Ενδέκατος λόγος: εσφαλμένη εκτίμηση της συστάσεως σε σχέση με τα προγενέστερα μέτρα 232

III — Επί των πρώτων έξι λόγων ακυρώσεως και του δεκάτου λόγου σχετικά με το άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως περί των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου 233

IV — Λόγος αναφερόμενος σε γενική αρχή του δικαίου 234

V — Λόγοι ουσίας σχετικά με το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης 234

A — Πεπλανημένη εκτίμηση της φύσεως και του περιεχομένου της συστάσεως 234

B — Πεπλανημένη εκτίμηση που προβάλλεται από την προσφεύγουσα HvL 236

Γ — Λόγοι που αφορούν την προσβολή του ανταγωνισμού 236

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις 236

α) Περιεχόμενο των επικρινομένων μέτρων ... 236

ι) Η περίοδος πριν από την 1η Δεκεμβρίου 1975 ... 236

ιι) Η σύσταση της FEDETAB της 1ης Δεκεμβρίου 1975 ... 239

2. Τα μέτρα που αναφέρονται στα περιθώρια εμπορικού κέρδους, στην επιστροφή κατά τη λήξη του έτους και στις ανώτατες προθεσμίες πληρωμής ... 240

α) Τα περιθώρια εμπορικού κέρδους ... 240

ι) Οι βελγικές διοικητικές κανονιστικές ρυθμίσεις και πρακτικές ... 242

— Η βελγική φορολογική ρύθμιση σχετικά με τους φόρους καταναλώσεως του καπνού ... 242

— Τα μέτρα ελέγχου των τιμών στο Βέλγιο και η βελγική φορολογική πολιτική ... 244

ιι) Εκτίμηση των αποτελεσμάτων επί του ανταγωνισμού που προκαλούνται από τις κανονιστικές ρυθμίσεις και πρακτικές που αναφέρονται στο στοιχείο ι) .. 245

β) Η επιστροφή κατά τη λήξη του έτους ... 249

γ) Οι κανόνες σχετικά με τις προθεσμίες πληρωμής ... 251

3. Τα προγενέστερα μέτρα που απέβλεπαν στην τήρηση εκ μέρους των εμπόρων χονδρικής πωλήσεως και ορισμένων εμπόρων λιανικής πωλήσεως των τιμών πωλήσεως που καθόρισαν οι βιομήχανοι, στον περιορισμό της αναγνωρίσεως εμπόρων χονδρικής πωλήσεως ορισμένων κατηγοριών, στην απαγόρευση που επιβλήθηκε στους αναγνωρισμένους εμπόρους χονδρικής πωλήσεως να εφοδιάζουν ορισμένους άλλους εμπόρους χονδρικής πωλήσεως και στην υποχρέωση προσφοράς ελάχιστης ποικιλίας ειδών τσιγάρων ... 254

4. Επηρεασμός του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών ... 256

VI — Ουσιαστικός λόγος σχετικά με το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης ... 258

VII — Συμπέρασμα ... 262

(το μέρος που περιέχει τα περιστατικά παραλείπεται)

Σκεπτικό

I — Γενικές σκέψεις

1 Οι παρούσες προσφυγές έχουν ως αντικείμενο την ακύρωση της αποφάσεως της Επιτροπής 78/670/ΕΟΚ, της 20ής Ιουλίου 1978, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/28.852 GB-Inno-BM κατά FEDETAB και IV/29.127 Mestdagh-Huyghebaert κατά FEDETAB και IV/29.149 — «Σύσταση FEDETAB») (JO L 224, σ. 29 και επ.) με την οποία κατηγορούνται οι προσφεύγουσες ότι διέπραξαν διάφορες παραβάσεις του εν λόγω άρθρου.

2 Οι προσφεύγουσες, οι οποίες αντιπροσωπεύουν το σύνολο των αποδεκτών της αποφάσεως αυτής και απαριθμούνται στο άρθρο της 4, είναι η ένωση χωρίς κερδοσκοπικό σκοπό Fédération belgo-luxembourgeoise des industries du tabac με έδρα τις Βρυξέλλες (αποκαλούμενη στο εξής FEDETAB), επαγγελματική ένωση που περιλαμβάνει σχεδόν όλους τους βιομηχάνους επεξεργασμένου καπνού του Βελγίου και του Λουξεμβούργου και, ατομικά, επτά από τα σπουδαιότερα μέλη της, ήτοι τις:

— Cinta SA (στο εξής Cinta), με έδρα τις Βρυξέλλες,

— Éts Gosset SA (στο εξής Gosset), με έδρα τις Βρυξέλλες,

— Jubilé SA (στο εξής Jubilé), με έδρα τη Λιέγη,

— Vander Elst SA (στο εξής Vander Elst), με έδρα την Αμβέρσα,

— Weltab SA (στο εξής Weltab), με έδρα τις Βρυξέλλες,

— BAT Benelux SA (στο εξής BAT), με έδρα τις Βρυξέλλες,

— Heintz van Landewyck sàrl (στο εξής HvL), με έδρα το Λουξεμβούργο.

3 Τα μέτρα που επικρίνονται με την προσβαλλόμενη απόφαση και περιγράφονται πιο κάτω αναφέρονται στη διανομή επεξεργασμένων προϊόντων καπνού στο Βέλγιο και διαιρούνται σε δύο ομάδες. Πρόκειται, αφενός μεν, για ορισμένες αποφάσεις που έλαβε η FEDETAB και για ορισμένες συμφωνίες που συνήψε αυτή με άλλες επαγγελματικές ενώσεις του τομέα των εν λόγω προϊόντων, κατά την περίοδο από την 1η Φεβρουαρίου 1962 ώς την 1η Δεκεμβρίου 1975, αφετέρου δε, για τις διατάξεις μιας «συστάσεως» που εξέδωσε η FEDETAB για την πώληση τσιγάρων στη βελγική αγορά και την οποία κοινοποίησε στην Επιτροπή την 1η Δεκεμβρίου 1975.

4 Δεδομένου ότι οι προσφεύγουσες επικαλέστηκαν πολλούς λόγους ακυρώσεως σχετικά με την εξέλιξη της διοικητικής διαδικασίας που προηγήθηκε της προσβαλλομένης αποφάσεως, ενδείκνυται καταρχάς να περιγραφούν οι γενικές γραμμές της διαδικασίας αυτής, ώστε να διευκολυνθεί η έρευνα της επιχειρηματολογίας που ανέπτυξαν οι διάδικοι σχετικά με τους λόγους αυτούς.

5 Με καταγγελία που κατέθεσε στις 2 Απριλίου 1974 ενώπιον της Επιτροπής, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 2, του κανονισμού 17/62, η εταιρία GB-Inno-BM (στο εξής GB), βελγική εταιρία εμπορίου με μεγάλα καταστήματα, ζήτησε από την Επιτροπή να κινήσει διαδικασία κατά της FEDETAB, κατά της ενώσεως χωρίς κερδοσκοπικό σκοπό «Fédération nationale du commerce de gros en produits manufacturés du tabac» (στο εξής FNCG) και κατά της ενώσεως χωρίς κερδοσκοπικό σκοπό «Association des détaillants du tabac» (στο εξής ATAB).

Μετά την καταγγελία αυτή, η Επιτροπή κίνησε διαδικασία κατ' εφαρμογή του εν λόγω άρθρου, κατά τη διάρκεια της οποίας απηύθυνε στις 18 Ιουλίου 1975 στη FEDETAB, στην ATAB και στην ένωση χωρίς κερδοσκοπικό σκοπό «Association nationale des grossistes itinérants en produits manufacturés du tabac» (στο εξής ANGIPMT), ένωση που ιδρύθηκε κατόπιν της διαλύσεως της FNCG, ανακοίνωση αιτιάσεων, στην οποία ανέφερε ότι, κατά τη γνώμη της, ορισμένες συμφωνίες, αποφάσεις και εναρμονισμένες πρακτικές της FEDETAB και των μελών της ήταν αντίθετες προς το άρθρο 85 της Συνθήκης.

6 Η ακρόαση των προσφευγουσών στις υπό κρίση υποθέσεις και της καταγγέλλουσας GB καθορίστηκε για τις 22 Οκτωβρίου 1975. Στις 21 Οκτωβρίου 1975 η SA Mestdagh Frères et Cie, εταιρία χονδρικού εμπορίου με πολυάριθμα καταστήματα, και η SA Eugène Huyghebaert, εταιρία χονδρικού εμπορίου ειδών διατροφής, ζήτησαν να ενωθούν με την καταγγελία της GB και κατέθεσαν καταγγελίες ενώπιον της Επιτροπής δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 2, του κανονισμού 17/62.

7 Η ακρόαση διεξήχθη, όπως είχε προβλεφθεί, στις 22 Οκτωβρίου 1975, η δε διαδικασία επεκτάθηκε κατόπιν και στη «σύσταση για την πώληση τσιγάρων στη βελγική αγορά» που εκδόθηκε από τη FEDETAB και κοινοποιήθηκε από την ίδια την 1η Δεκεμβρίου 1975, σύμφωνα με τα άρθρα 2 και 4 του κανονισμού 17/62. Η Επιτροπή απηύθυνε στις 17 Μαΐου 1976 στη FEDETAB και στις λοιπές προσφεύγουσες, οι οποίες είχαν κοινοποιήσει τη σύσταση, δεύτερη ανακοίνωση αιτιάσεων, που αναφερόταν στην εν λόγω σύσταση και η οποία αποτέλεσε το αντικείμενο, στις 22 Σεπτεμβρίου 1976, δεύτερης ακροάσεως των προσφευγουσών.

8 Η Επιτροπή, αφού απηύθυνε τελευταίο αίτημα παροχής πληροφοριών στις προσφεύγουσες και αφού έλαβε τη γνώμη της συμβουλευτικής επιτροπής επί συμπράξεων και δεσποζουσών θέσεων, εξέδωσε την προσβαλλόμενη απόφαση στις 20 Ιουλίου 1978, η οποία έχει ως αντικείμενο τόσο τις καταγγελίες της GB και των Mestdagh και Huyghebaert όσο και τη σύσταση FEDETAB της 1ης Δεκεμβρίου 1975.

9 Κατά το άρθρο 1 της αποφάσεως, οι συμφωνίες μεταξύ των αποδεκτών της και οι αποφάσεις ενώσεως επιχειρήσεων που έλαβε η FEDETAB και αφορούν την οργάνωση της διανομής και πωλήσεως των προϊόντων καπνού στο Βέλγιο, έχουν δε ως αντικείμενο:

1. την αναγνώριση από τη FEDETAB των εμπόρων χονδρικής και λιανικής πωλήσεως, την κατάταξή τους σε διάφορες κατηγορίες και την παροχή στις κατηγορίες αυτές διαφορετικών σταθερών περιθωρίων κέρδους·

2. την τήρηση των τιμών μεταπωλήσεως που επέβαλαν οι βιομήχανοι και η οποία προβλέπεται από συμφωνία που συνήφθη στις 22 Μαΐου και στις 5

Οκτωβρίου 1967 μεταξύ της FEDETAB και της FNCG και από την προσθήκη της της 29ης Δεκεμβρίου 1970·

3. τον περιορισμό από τη FEDETAB της υπαγωγής σε ορισμένες κατηγορίες εμπόρων χονδρικής πωλήσεως·

4. την απαγόρευση μεταπωλήσεως σε άλλους εμπόρους χονδρικής πωλήσεως η οποία αποτελούσε αντικείμενο συλλογικών μέτρων και ερμηνευτικής προσθήκης της 22ας Μαρτίου 1972·

5. την επιβολή στους εμπόρους χονδρικής και λιανικής πωλήσεως ενιαίων προθεσμιών πληρωμής η οποία αποτελούσε το αντικείμενο συλλογικών μέτρων της 23ης Δεκεμβρίου 1971·

6. την τήρηση της υποχρεώσεως που επιβλήθηκε στους εμπόρους λιανικής πωλήσεως να προσφέρουν μια ελάχιστη ποικιλία προϊόντων, η οποία αποφασίστηκε από τη FEDETAB και εξασφαλίστηκε με τις συμφωνίες και τα συλλογικά μέτρα που ελήφθησαν από ορισμένα μέλη της,

«αποτέλεσαν, για την περίοδο μεταξύ 13ης Μαρτίου 1962 και 1ης Δεκεμβρίου 1975 παραβάσεις του άρθρου 85, παράγραφος 1 της Συνθήκης».

10 Κατά το άρθρο 2, η σύσταση της FEDETAB, η οποία άρχισε να ισχύει από την 1η Δεκεμβρίου 1975 και έχει ως αντικείμενο:

1. την κατανομή των Βέλγων εμπόρων χονδρικής και λιανικής πωλήσεως σε κατηγορίες και την παραχώρηση σ' αυτούς διαφορετικών περιθωρίων κέρδους·

2. την επιβολή ενιαίων προθεσμιών πληρωμής στους εμπόρους χονδρικής και λιανικής πωλήσεως·

3. τη χορήγηση στους εμπόρους χονδρικής και λιανικής πωλήσεως επιστροφής κατά τη λήξη του έτους,

«αποτελεί παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης... και δεν μπορεί να τύχει εξαιρέσεως δυνάμει της παραγράφου 3 του ίδιου άρθρου».

11 το άρθρο 3, παράγραφος 1, ορίζει ότι οι αποδέκτες της αποφάσεως υποχρεούνται να θέσουν τέρμα στην παράβαση που αναφέρεται στο άρθρο 2 και ειδικότερα «να απέχουν στο εξής από κάθε πράξη που έχει το ίδιο αντικείμενο» με τη σύσταση της FEDETAB. Κατά τη δεύτερη παράγραφο του άρθρου 3, η FEDETAB υποχρεούται να ενημερώσει αμελλητί όλα τα μέλη της που δεν ήταν αποδέκτες της αποφάσεως για το περιεχόμενό της.

12 Με Διάταξη της 30ής Οκτωβρίου 1978 ο πρόεδρος του δευτέρου τμήματος του Δικαστηρίου, αντικαθιστώντας τον Πρόεδρο του Δικαστηρίου, δυνάμει των άρθρων 85, παράγραφος 2, και 11, παράγραφος 2, του κανονισμού διαδικασίας, κρίνοντας κατά τη διαδικασία των προσωρινών μέτρων, διέταξε την αναστολή εκτελέσεως των άρθρων 2 και 3 της αποφάσεως μέχρις ότου αποφανθεί το Δικαστήριο επί της ουσίας.

13 Με δικόγραφα που κατέθεσαν στη γραμματεία του Δικαστηρίου κατά το Σεπτέμβριο και Οκτώβριο του 1978 κάθε μια από τις προσφεύγουσες άσκησε προσφυγή με αντικείμενο την ακύρωση και σε ορισμένες περιπτώσεις επικουρικά τη μεταρρύθμιση της επιδίκου αποφάσεως κατά το μέρος που τις αφορά.

14 Με Διατάξεις της 26ης Οκτωβρίου 1978, 28ης Μαρτίου 1979 και 27ης Ιουνίου 1979 επέτρεψε το Δικαστήριο να παρέμβουν στη δίκη ορισμένοι διάδικοι τόσο υπέρ των προσφευγουσών όσο και υπέρ της Επιτροπής.

15 Ενδείκνυται η ένωση των υπό κρίση υποθέσεων, λόγω της συναφείας τους, για την έκδοση κοινής αποφάσεως.

II — Τυπικοί και διαδικαστικοί λόγοι ακυρώσεως

Πρώτος λόγος: άρνηση της Επιτροπής να ακούσει ορισμένες ενώσεις ενδιαφερομένων εμπόρων χονδρικής και λιανικής πωλήσεως

16 Όλες οι προσφεύγουσες, πλην της Vander Elst, κατηγορούν την Επιτροπή ότι αρνήθηκε να δώσει συνέχεια στο αίτημα των ενώσεων ANGIPMT και ATAB και του Consortium tabacs-groep tabak (στο εξής GT), κοινοπραξίας που περιλαμβάνει ορισμένα τέως μέλη της ANGIPMT, να ακουστούν κατά τη διοικητική διαδικασία. Η άρνηση αυτή αποτελεί, κατά την άποψή τους, παράβαση των διατάξεων του άρθρου 19, παράγραφος 2, του κανονισμού 17/62 και του άρθρου 5 του κανονισμού 99/63.

17 Κατά το γράμμα του άρθρου 19, παράγραφος 2, του κανονισμού 17/62, αν πρόσωπα ή ενώσεις προσώπων υποβάλουν αίτηση ακροάσεως, η αίτηση γίνεται δεκτή εφόσον πιθανολογείται εύλογο συμφέρον. Προς το σκοπό αυτό η Επιτροπή τους δίνει, δυνάμει του άρθρου 5 του κανονισμού 99/63, τη δυνατότητα να καταστήσουν γνωστή την άποψή τους γραπτώς, εντός προθεσμίας που τους ορίζει.

18 Από το φάκελο προκύπτει ότι η συμπεριφορά της Επιτροπής επικρίνεται μόνο κατά το μέτρο που αρνήθηκε να καλέσει τις προαναφερθείσες ενώσεις στη δεύτερη ακρόαση της 22ας Σεπτεμβρίου 1976 σχετικά με τη σύσταση της FEDETAB. Αντίθετα, από το φάκελο προκύπτει επίσης ότι κατά τη διάρκεια της διοικητι-

κής διαδικασίας οι ενώσεις αυτές απέστειλαν στην Επιτροπή τις γραπτές παρατηρήσεις τους επί της συστάσεως. Από αυτό προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν αρνήθηκε να ακούσει τις εν λόγω ενώσεις, κατά παράβαση των πιο πάνω κανονιστικών διατάξεων, δεδομένου ότι, σύμφωνα με το άρθρο 5 του κανονισμού 99/63, η Επιτροπή τους έδωσε τη δυνατότητα να καταστήσουν γνωστή την άποψή τους γραπτώς, δυνατότητα της οποίας έκαναν πράγματι χρήση.

19 Επομένως, ο λόγος αυτός ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

Δεύτερος λόγος: άρνηση της Επιτροπής να δεχθεί το αίτημα της FEDETAB να ακούσει δύο ενώσεις εμπόρων χονδρικής πωλήσεως

20 Στις 30 Ιουνίου 1976 απηύθυνε η FEDETAB επιστολή στην Επιτροπή με την οποία της ζητούσε να καλέσει στη δεύτερη ακρόαση της 22ας Σεπτεμβρίου 1976 δύο ενώσεις εμπόρων χονδρικής πωλήσεως, ήτοι την GT και τη Nationale Vereniging van familiale Groothandelsondernemingen (στο εξής NVFG). Από την πρώτη όμως παράγραφο της επιστολής αυτής προκύπτει ότι προεχόντως απέβλεπε στην ενημέρωση της Επιτροπής ότι η FEDETAB δεν είχε καμιά αντίρρηση να παρευρίσκεται η ANGIPMT στην ακρόαση της 22ας Σεπτεμβρίου 1976. Εντούτοις, στη δεύτερη παράγραφο αναγράφεται ότι «η FEDETAB εύχεται πάντως, για να διαφωτιστεί πλήρως η Επιτροπή, να κληθούν επίσης» η NVFG και η GT. Πρέπει ωσαύτως να σημειωθεί ότι η επιστολή αυτή απευθύνθηκε στην Επιτροπή αφού είχε λάβει η FEDETAB τη δεύτερη ανακοίνωση αιτιάσεων σχετικά με τη σύσταση, αλλά πριν από την απάντηση της FEDETAB επί της ανακοινώσεως αυτής.

21 Στις 20 Ιουλίου 1976, μετά τη διαβίβαση στην Επιτροπή της απαντήσεως της FEDETAB επί της δευτέρας ανακοινώσεως αιτιάσεων, η Επιτροπή απήντησε στην επιστολή της 30ής Ιουνίου 1976 τονίζοντας την απόφασή της να προσκαλέσει τελικά στην ακρόαση μόνο «τη FEDETAB και εκείνα από τα μέλη της που το ζήτησαν». Αιτιολόγησε δε την απόφασή της αυτή, λέγοντας ότι στη σύσταση έβλεπε μια «σύμπραξη η οποία υπήρξε και εξακολουθεί να είναι η ενέργεια μόνο των παραγωγών, στην οποία δεν έλαβαν καθόλου μέρος... οι έμποροι χονδρικής και λιανικής πωλήσεως...».

22 Κατά τη FEDETAB, η επιστολή της 30ής Ιουνίου 1976 αποτελούσε αίτημα δυνάμει του άρθρου 3, παραγραφος 3, του κανονισμού 99/63, κατά το γράμμα του οποίου οι επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων κατά των οποίων έχει κινηθεί διαδικασία «δύνανται... να προτείνουν να εξετάσει η Επιτροπή τα πρόσωπα που είναι δυνατόν να βεβαιώσουν τα γεγονότα» που επικαλούνται στις γραπτές παρατηρήσεις τους επί των αιτιάσεων που διατυπώθηκαν εναντίον τους.

23 Αντιθέτως, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, σύμφωνα με τη διατύπωση της επιστολής της 30ής Ιουνίου 1976, η οποία χειρίστηκε ισότιμα την αίτηση της ANGIPMT και την αίτηση που υπέβαλε η FEDETAB για λογαριασμό της NVFG και της CT, επρόκειτο για αίτηση ακροάσεως τρίτων κατά την έννοια του άρθρου 5 του κανονισμού 99/63 και όχι για πρόταση βεβαιώσεως ορισμένων πραγματικών περιστατικών από μάρτυρες, σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 3. Η Επιτροπή ενέταξε την απάντησή της της 20ής Ιουλίου 1976 σ' αυτό το πλαίσιο του άρθρου 5.

24 Από τις παραγράφους 1 και 2 του άρθρου 3 του κανονισμού 99/63 προκύπτει ότι οι επιχειρήσεις και οι ενώσεις επιχειρήσεων κατά των οποίων έχει κινηθεί η διαδικασία μπορούν να εκθέσουν όλους τους λόγους και όλα τα πραγματικά περιστατικά που μπορούν να τους χρησιμεύσουν για την άμυνά τους στις γραπτές παρατηρήσεις τους επί των αιτιάσεων που διατυπώθηκαν εναντίον τους. Η παράγραφος 3 του άρθρου αυτού επιτρέπει σ' αυτές τις επιχειρήσεις και ενώσεις να προτείνουν στην Επιτροπή να ακούσει τρίτους που μπορούν να βεβαιώσουν τα πραγματικά περιστατικά που επικαλέστηκαν στις γραπτές τους παρατηρήσεις. Επομένως, όταν η FEDETAB απηύθυνε την επιστολή της της 30ής Ιουνίου 1976 στην Επιτροπή, δεν της είχε ακόμη διαβιβάσει τη γραπτή απάντησή της επί της δευτέρας ανακοινώσεως αιτιάσεων, έτσι ώστε η επιστολή αυτή δεν μπορούσε να αποτελέσει έγκυρη πρόταση κατά την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 3. Επιπλέον δε, πρέπει να σημειωθεί ότι η γραπτή απάντηση της FEDETAB της 12ης Ιουλίου 1976 δεν περιείχε καμία πρόταση υπό την έννοια αυτή και ότι το έγγραφο της Επιτροπής της 20ής Ιουλίου 1976 δεν προκάλεσε καμιά αντίδραση της FEDETAB προς υποστήριξη τέτοιας προτάσεως.

25 Για τους λόγους αυτούς πρέπει να απορριφθεί αυτός ο λόγος ακυρώσεως.

Τρίτος λόγος: μερική απουσία εξουσιοδοτημένων προσώπων κατά τη διάρκεια της ακροάσεως της 22ας Σεπτεμβρίου 1976

26 Ο λόγος αυτός ακυρώσεως, τον οποίο επικαλείται η FEDETAB και άλλες προσφεύγουσες, πλην της Jubilé και της Vander Elst, στηρίζεται στον ισχυρισμό ότι τα εξουσιοδοτημένα από την Επιτροπή πρόσωπα απουσίασαν πρόσκαιρα από την ακρόαση.

27 Η Επιτροπή όμως απήντησε, χωρίς να αντικρουστεί, ότι το μόνο εξουσιοδοτημένο πρόσωπο για να προβεί σ' αυτή την ακρόαση ήταν ο Dennis Thompson, διευθυντής της διευθύνσεως «Συμπράξεις και Καταχρήσεις Δεσποζουσών Θέσεων» που ήταν παρών καθ' όλη τη διάρκεια της ακροάσεως. Η πρόσκαιρη απουσία ορισμένων προσώπων, μη εξουσιοδοτημένων από την Επιτροπή, στερείται επομένως σημασίας.

28 Κατόπιν των ανωτέρω εκτεθέντων, ο λόγος αυτός ακυρώσεως πρέπει επίσης να απορριφθεί.

Τέταρτος λόγος: αντικανονική και αναιτιολόγητη ένωση των καταγγελιών των Mestdagh και Huyghebaert

29 Ο λόγος αυτός ακυρώσεως στηρίζεται κυρίως στον ισχυρισμό ότι η Επιτροπή είχε κινήσει τρεις χωριστές διαδικασίες, οι οποίες κατόπιν ενώθηκαν με αναιτιολόγητη απόφαση, ενώ κάθε διαδικασία διακρινόταν από τις άλλες με χωριστό διοικητικό αριθμό. Εντούτοις η Επιτροπή παρέλειψε να απευθύνει χωριστή ανακοίνωση αιτιάσεων σχετικά με τις καταγγελίες των Mestdagh και Huyghebaert, τούτο δε κατά παράβαση του άρθρου 2 του κανονισμού 99/63, έτσι ώστε να στερηθούν οι προσφεύγουσες, κατά παράβαση του άρθρου 4 του εν λόγω κανονισμού, της δυνατότητας να λάβουν θέση είτε γραπτώς είτε προφορικώς επί των αιτιάσεων που έγιναν δεκτές από την Επιτροπή, η φύση των οποίων τους ήταν άγνωστη.

30 Η Επιτροπή διατείνεται ότι υπήρξε μία και μόνο διαδικασία η οποία κατέληξε στην απόφαση της 20ής Ιουλίου 1978. Καμιά κανονιστική ρύθμιση δεν προβλέπει ότι η Επιτροπή οφείλει να λάβει τυπικές αποφάσεις ενώσεως υποθέσεων και η διοικητική της πρακτική δεν γνωρίζει την έννοια της ενώσεως. Στη συγκεκριμένη περίπτωση διεξήγαγε τη διοικητική διαδικασία και έκρινε με ενιαία απόφαση για την ίδια παράβαση που αποτελεί το αντικείμενο αλλεπαλλήλων καταγγελιών που έχουν το ίδιο αντικείμενο, τούτο δε χωρίς να θιγούν τα δικαιώματα άμυνας και χωρίς να νοθευτεί η εξέλιξη της διαδικασίας.

31 Για την έρευνα του λόγου αυτού ακυρώσεως πρέπει να παρατηρηθεί ότι η Mestdagh και η Huyghebaert απηύθυναν η κάθε μια τους στις 10 και 13 Οκτωβρίου 1975 μια επιστολή στην Επιτροπή με την οποία ζητούσαν να ενωθούν με την καταγγελία της GB. Στις 20 Οκτωβρίου 1975 ειδοποίησε η Επιτροπή τη FEDETAB ότι η καταγγελία της Mestdagh θα ενωθεί με την καταγγελία της GB και ότι αποφασίστηκε να γίνει δεκτή η παρουσία της Mestdagh στην ακρόαση της 22ας Οκτωβρίου 1975. Πρέπει πάντως να σημειωθεί ότι κατόπιν αιτήσεως των προσφευγουσών, η Mestdagh και η Huyghebaert δεν ακούστηκαν κατά την ακρόαση αυτή. Εξάλλου, με έγγραφο της 13ης Νοεμβρίου 1975 διαβίβασε η Επιτροπή αντίγραφο των καταγγελιών των Mestdagh και Huyghebaert στις προσφεύγουσες. Αυτές έλαβαν γραπτώς θέση επί των εν λόγω καταγγελιών κατά το Δεκέμβριο του 1975 και τον Ιανουάριο του 1976.

32 Κατά το γράμμα του άρθρου 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 99/63, η Επιτροπή «ανακοινώνει γραπτώς στις επιχειρήσεις και στις ενώσεις επιχειρήσεων τις αιτιάσεις που τους προσάπτονται». Κατά δε το άρθρο 4 του κανονισμού αυτού,

«στις αποφάσεις της η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη εκείνες μόνο τις αιτιάσεις για τις οποίες οι επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων είχαν τη δυνατότητα να καταστήσουν γνωστή την άποψή τους». Από το σύνολο των διατάξεων αυτών προκύπτει ότι η Επιτροπή οφείλει να περιλάβει στην απόφασή της μόνο τις αιτιάσεις που ανακοινώθηκαν γραπτώς στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις και ενώσεις στις οποίες είχε παρασχεθεί η δυνατότητα να καταστήσουν γνωστή την άποψή τους. Αντιθέτως, τίποτε δεν εμποδίζει την Επιτροπή να κρίνει με ενιαία απόφαση την ίδια παράβαση που αποτελεί αντικείμενο περισσοτέρων αλλεπαλλήλων καταγγελιών που υποβλήθηκαν κατά τη διάρκεια της ίδιας διαδικασίας.

33 Η καταγγελία των Mestdagh και Huyghebaert αναφέρεται αποκλειστικά στον αποκλεισμό των επιχειρήσεων αυτών, που δεν στηρίζεται σε κανένα αντικειμενικό κριτήριο, από τις κατηγορίες των εμπόρων χονδρικής πωλήσεως που περιλαμβάνονται στην κατάταξη που έκαναν οι βιομήχανοι τσιγάρων μέσω της FEDETAB, έτσι ώστε οι εν λόγω επιχειρήσεις να αποκλείονται όντως από τους όρους του χονδρικού εμπορίου. Η καταγγελία αυτή εντάσσεται επομένως σε γενικότερο πλαίσιο σε σύγκριση με την καταγγελία που υπέβαλε η GB. Εξάλλου, αφού, κατόπιν αιτήσεως της Επιτροπής, η Mestdagh και η Huyghebaert απήντησαν εγγράφως στις παρατηρήσεις των προσφευγουσών, οι τελευταίες υπέβαλαν επίσης τον Ιούλιο του 1976 γραπτές παρατηρήσεις επί της απαντήσεως αυτής, διατυπώνοντας έτσι για δεύτερη φορά την άποψή τους επί των καταγγελιών των Mestdagh και Huyghebaert.

34 Υπό τις περιστάσεις αυτές, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η καταγγελία των Mestdagh και Huyghebaert δεν κατέστησε αναγκαία, για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων άμυνας, ούτε την κίνηση χωριστής διαδικασίας ούτε συμπληρωματική ανακοίνωση αιτιάσεων. Η Επιτροπή, ενημερώνοντας τις προσφεύγουσες για το περιεχόμενο της καταγγελίας των Mestdagh και Huyghebaert και λαμβάνοντας τις γραπτές παρατηρήσεις τους επί του θέματος αυτού, διασφάλισε τα εν λόγω δικαιώματά τους.

35 Από τις προηγούμενες σκέψεις προκύπτει ότι ο λόγος αυτός ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

Πέμπτος λόγος: άρνηση γνωστοποιήσεως του φακέλου

36 Ο λόγος αυτός, που προβάλλεται από όλες τις προσφεύγουσες πλην της Jubilé, συνίσταται σε παραβίαση της γενικής αρχής των δικαιωμάτων άμυνας, επειδή η Επιτροπή αρνήθηκε να γνωστοποιήσει το φάκελο επί του οποίου στηρίζεται η προσβαλλομένη απόφαση.

37 Με επιστολή της 21ης Μαΐου 1976 ζήτησε η FEDETAB από την Επιτροπή να της γνωστοποιήσει επιστολή που της είχε απευθύνει η ANGIPMT, με ημερομηνία της 13ης Φεβρουαρίου 1976, «καθώς και όλα τα έγγραφα που οδήγησαν την Επιτροπή στη διατύπωση των αιτιάσεων και στα οποία μπορούσε να στηριχθεί κατά την ακρόαση που είχε από τώρα καθοριστεί για τις 29 του προσεχούς Ιουνίου». Η Επιτροπή, εις απάντηση του αιτήματος αυτού, γνωστοποίησε στις 26 Μαΐου 1976 στη FEDETAB χωρίς άλλα στοιχεία την προαναφερθείσα επιστολή η οποία έφερε στην πραγματικότητα την ημερομηνία της 2ας Μαρτίου 1976.

38 Η απάντηση αυτή δεν προκάλεσε καμία αντίδραση εκ μέρους των προσφευγουσών όσον αφορά την προσκόμιση άλλων εγγράφων. Είναι εξάλλου βέβαιο ότι, πλην της επιστολής της ANGIPMT, η Επιτροπή διαβίβασε στις προσφεύγουσες τις δύο ανακοινώσεις αιτιάσεων και τις καταγγελίες της GB και των Mestdagh και Huyghebaert.

39 Έστω και εάν η FEDETAB απαριθμεί στο δικόγραφο απαντήσεώς της ορισμένα πραγματικά στοιχεία ή έγγραφα που φέρονται μη γνωστοποιηθέντα και επί των οποίων στηρίζεται η απόφαση, δεν κατόρθωσε να αποδείξει ότι η Επιτροπή αρνήθηκε να προσκομίσει κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας έγγραφα που να αναφέρονται σε ουσιώδη πραγματικά περιστατικά, αποστερώντας έτσι τις προσφεύγουσες από στοιχεία αναγκαία για την υπεράσπισή τους. Πράγματι, όπως έκρινε το Δικαστήριο στην απόφασή του της 13ης Φεβρουαρίου 1979 στην υπόθεση 85/76, Hoffmann-La Roche κατά Επιτροπής (Recueil 1979, σ. 461), αρκεί να αναφέρει η ανακοίνωση των αιτιάσεων, έστω και συνοπτικά, αλλά κατά τρόπο σαφή, τα ουσιώδη πραγματικά περιστατικά επί των οποίων στηρίζεται η Επιτροπή, υπό την προϋπόθεση πάντοτε ότι η τελευταία παρέσχε, κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, τα απαραίτητα για την υπεράσπιση στοιχεία. Δεδομένου ότι η Επιτροπή έδωσε στη FEDETAB, εκτός από τις δύο ανακοινώσεις των αιτιάσεων, τις καταγγελίες της GB και των Mestdagh και Huyghebaert και την επιστολή της ANGIPMT, δεν αποδείχθηκε ότι παρέλειψε να γνωστοποιήσει στις προσφεύγουσες τα αναγκαία για την υπεράσπισή τους στοιχεία.

40 Οι προσφεύγουσες FEDETAB και Vander Elst ζήτησαν ακόμη από την Επιτροπή, μετά την έκδοση της προσβαλλομένης αποφάσεως, να θέσει στη διάθεσή τους το φάκελο στον οποίο στηρίχθηκε. Το γεγονός ότι η Επιτροπή αρνήθηκε να τους γνωστοποιήσει το διοικητικό φάκελο δεν μπορούν να το επικαλεστούν για την ακύρωση της αποφάσεως, διότι οι αιτήσεις γνωστοποιήσεως του φακέλου οι οποίες υποβλήθηκαν μετά την έκδοση της αποφάσεως δεν μπορούν να έχουν καμιά επίπτωση στην εξέλιξη της διοικητικής διαδικασίας.

Έκτος λόγος: παραβίαση του επαγγελματικού απορρήτου

41 Ο λόγος αυτός ακυρώσεως, τον οποίο επικαλούνται η FEDETAB και όλες οι λοιπές προσφεύγουσες, πλην της Jubilé και της Vander Elst, στηρίζεται στον ισχυρισμό της FEDETAB, σύμφωνα με τον οποίο η Επιτροπή διαβίβασε στην GB πληροφορίες που από τη φύση τους καλύπτονταν από το επαγγελματικό απόρρητο και γνωστοποιήθηκαν υπό την επιφύλαξη αυτή. Η FEDETAB επισύναψε στο υπόμνημά της της 22ας Σεπτεμβρίου 1975, το οποίο συνέταξε εις απάντηση της πρώτης ανακοινώσεως των αιτιάσεων, τρεις πίνακες, από τους οποίους ο πρώτος εμφάνιζε την εξέλιξη των εσόδων κατά τη διάρκεια των προηγουμένων πέντε ετών για 160 είδη τσιγάρων, ο δεύτερος περιείχε τον αριθμό των τσιγάρων που αγόρασαν οι κυριότεροι εξειδικευμένοι έμποροι και ο τρίτος τις προθεσμίες πληρωμής των είκοσι πέντε κυριοτέρων πελατών των κυριοτέρων Βέλγων βιομηχάνων τσιγάρων. Στο υπόμνημά της δε υπογράμμισε τον εμπιστευτικό χαρακτήρα αυτών των πινάκων. Η Επιτροπή γνωστοποίησε όμως στην καταγγέλλουσα GB ολόκληρη την απάντηση της FEDETAB, συμπεριλαμβανομένων και των εν λόγω πινάκων. Με αυτή της την ενέργεια παρέβη το άρθρο 20, παράγραφος 2, του κανονισμού 17/62, σύμφωνα με το οποίο «υπό την επιφύλαξη των άρθρων 19 και 21, η Επιτροπή και οι αρμόδιες αρχές των κρατών μελών καθώς και οι υπάλληλοί τους και τα άλλα όργανα υποχρεούνται να μην κάνουν χρήση των πληροφοριών, τις οποίες συνέλεξαν κατ' εφαρμογή του παρόντος κανονισμού και οι οποίες, λόγω της φύσεώς τους, καλύπτονται από το επαγγελματικό απόρρητο». Η παραβίαση αρχής δημοσίας κοινοτικής τάξεως καθιστά πλημμελή την απόφαση της Επιτροπής.

42 Η Επιτροπή δεν αμφισβητεί ότι στις 2 Οκτωβρίου 1975 γνωστοποίησε στην GB ολόκληρη την απάντηση της FEDETAB, συμπεριλαμβανομένων και των πινάκων. Η γνωστοποίηση αυτή έγινε, κατά την Επιτροπή, κατόπιν αιτήσεως της GB η οποία, αφού είχε ζητήσει να ακουστεί και κυρίως να κληθεί στην ακρόαση, είχε επίσης ζητήσει να μπορέσει να λάβει γνώση των απαντήσεων των προσφευγουσών στην πρώτη ανακοίνωση των αιτιάσεων. Η Επιτροπή, για να δικαιολογήσει τη στάση της, επικαλείται τα ακόλουθα επιχειρήματα.

43 Πρώτον, ότι τα επίμαχα στοιχεία δεν καλύπτονταν από το επαγγελματικό απόρρητο. Αφού είχαν γνωστοποιηθεί στη FEDETAB από τους βιομηχάνους, ήταν γνωστά σε όλες τις προσφεύγουσες μέσω του εκπροσώπου τους που μετέχει στο διοικητικό συμβούλιο της FEDETAB. Έτσι, τα στοιχεία αυτά έχασαν τον εμπιστευτικό τους χαρακτήρα και δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι προστατεύονται από την υποχρέωση τηρήσεως του επαγγελματικού απορρήτου που βαρύνει τους υπαλλήλους της Επιτροπής.

44 Δεύτερον, ότι και αν ακόμα υποτεθεί ότι τα στοιχεία αυτά καλύπτονται από το απόρρητο, το άρθρο 20, παράγραφος 2, του κανονισμού 17/62 παρείχε στην

Επιτροπή το δικαίωμα, το δε άρθρο 19, παράγραφος 2, της επέβαλε την υποχρέωση να τα διαβιβάσει στην GB. Αν είχε ενεργήσει διαφορετικά, θα είχε προσβάλει το δικαίωμα της GB να ακουστεί πλήρως.

45 Τέλος, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι οι προσφεύγουσες δεν απέδειξαν κατά κανένα τρόπο πως ενόθευσε η ενέργεια της Επιτροπής όσον αφορά τους πίνακες την εξέλιξη της διοικητικής διαδικασίας.

46 Στην επιχειρηματολογία αυτή θα πρέπει να δοθεί η απάντηση πρώτον ότι οι πληροφορίες που έχουν το χαρακτήρα επαγγελματικού απορρήτου και ανακοινώθηκαν σε μια επαγγελματική ένωση από τα μέλη της, έτσι ώστε να έχουν χάσει το χαρακτήρα αυτό μεταξύ των εν λόγω μελών, δεν τον χάνουν έναντι των τρίτων. Στην περίπτωση που η ένωση αυτή διαβιβάσει τέτοια στοιχεία στην Επιτροπή στο πλαίσιο διαδικασίας που κινήθηκε δυνάμει του κανονισμού 17/62, η Επιτροπή δεν μπορεί να επικαλεστεί τις διατάξεις των άρθρων 19 και 20 του κανονισμού αυτού για να δικαιολογήσει τη μετάδοση των στοιχείων αυτών σε τρίτους που έχουν υποβάλει καταγγελίες. Πράγματι, το άρθρο 19, παράγραφος 2, παρέχει στους τελευταίους μόνο δικαίωμα να ακουστούν και όχι δικαίωμα να λαμβάνουν εμπιστευτικές πληροφορίες.

47 Στην προκειμένη όμως περίπτωση πρέπει να διαπιστωθεί ότι, ακόμη και αν υποτεθεί ότι οι τρεις πίνακες καλύπτονταν από το επαγγελματικό απόρρητο και ότι ως εκ τούτου κακώς ανακοινώθηκαν από την Επιτροπή στην GB, η διαδικαστική αυτή πλημμέλεια θα συνεπαγόταν την ολική ή μερική ακύρωση της αποφάσεως μόνον αν είχε αποδειχθεί ότι η προσβαλλομένη απόφαση θα μπορούσε να είχε διαφορετικό περιεχόμενο αν δεν υπήρχε αυτή η πλημμέλεια. Από την έρευνα του φακέλου προέκυψε ότι η επίδικη ανακοίνωση δεν παρέσχε στην GB κανένα επιχείρημα που θα μπορούσε να έχει επίδραση στο περιεχόμενο της εν λόγω αποφάσεως.

Έβδομος λόγος: απαλλαγή από την υποχρέωση κοινοποιήσεως

48 Κατά το λόγο αυτό ακυρώσεως, τον οποίο προβάλλει η FEDETAB και όλες οι προσφεύγουσες εκτός από την Jubilé και τη Vander Elst, και ο οποίος στηρίζεται στο επιχείρημα της FEDETAB, η Επιτροπή παρέβη το άρθρο 85, παράγραφοι 1 και 3, της Συνθήκης, και το άρθρο 4 του κανονισμού 17/62, αρνηθείσα την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης στα μέτρα που προηγήθηκαν της συστάσεως της 1ης Δεκεμβρίου 1975 λόγω του ότι τα μέτρα αυτά δεν είχαν κοινοποιηθεί ενώ δεν είχαν απαλλαγεί από την υποχρέωση κοινοποιήσεως. Επιπλέον, η αιτιολογία της αποφάσεως της Επιτροπής επί του σημείου αυτού ήταν ανακριβής και ανεπαρκής.

49 Η FEDETAB προβάλλει ιδίως, προς στήριξη της απόψεως αυτής, ότι όλα τα προγενέστερα μέτρα ή τουλάχιστον τα περισσότερα από αυτά, πληρούσαν τις υποχρεώσεις απαλλαγής από την υποχρέωση κοινοποιήσεως που προβλέπονται από το άρθρο 4, παράγραφος 2, περίπτωση α, του κανονισμού που ορίζει τα εξής:

«2. Η παράγραφος 1 δεν εφαρμόζεται στις συμφωνίες, αποφάσεις και εναρμονισμένες πρακτικές όταν:

1) συμμετέχουν μόνον επιχειρήσεις ενός κράτους μέλους και οι συμφωνίες, αποφάσεις ή πρακτικές δεν αφορούν ούτε εισαγωγές ούτε εξαγωγές μεταξύ κρατών μελών·

2) συμμετέχουν μόνο δύο επιχειρήσεις και οι συμφωνίες αυτές απλώς:

α) περιορίζουν την ελευθερία ενός των συμβαλλομένων στη διαμόρφωση των τιμών ή των όρων συναλλαγής κατά τη μεταπώληση των εμπορευμάτων τα οποία προμηθεύεται από τον άλλο συμβαλλόμενο...»

Η Επιτροπή θα έπρεπε να είχε ερευνήσει, κατά την άποψη της FEDETAB, τα διάφορα μέτρα και να εξακριβώσει για καθένα από αυτά αν πληρούνταν οι προϋποθέσεις απαλλαγής από την υποχρέωση κοινοποιήσεως. Η περίπτωση αυτή συνέτρεχε πράγματι, κατά τη FEDETAB.

50 Πράγματι, η αναγνώριση από τη FEDETAB των εμπόρων χονδρικής και λιανικής πωλήσεως και η κατάταξή τους σε κατηγορίες, καθώς και οι υποχρεώσεις ως προς την ποικιλία των προσφερομένων προϊόντων από τους εμπόρους λιανικής πωλήσεως προκύπτουν από αποφάσεις μόνης της FEDETAB, ενώσεως που διαθέτει νομική προσωπικότητα και ενεργεί μέσω των καταστατικών της οργάνων. Κατόπιν αυτού δεν πρόκειται για συμφωνία μεταξύ επιχειρήσεων ούτε για απόφαση που έλαβαν οι επιχειρήσεις αυτές, ως τοιαύτες. Οι αποφάσεις αυτές μπορούσαν επομένως, κατά τη FEDETAB, να τύχουν της απαλλαγής από την υποχρέωση κοινοποιήσεως που προβλέπει το άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού.

51 Περαιτέρω, όσον αφορά τις συμφωνίες που συνήφθησαν μεταξύ της FEDETAB και της FNCG, επρόκειτο για συμφωνίες μεταξύ δύο επαγγελματικών ομοσπονδιών, οι οποίες ενεργούσαν υπό την ιδιότητά τους αυτή εν ονόματι των μελών τους, όχι δε υπό την ιδιότητα των εντολοδόχων, έτσι ώστε οι συμφωνίες αυτές μπορούσαν, κατά τη FEDETAB, να τύχουν της εξαιρέσεως που προβλέπει το άρθρο 4, παράγραφος 2, εδάφιο 1.

52 Οι «πρότυπες συμφωνίες» τις οποίες υπέγραψαν πολλοί διανομείς κατόπιν προσκλήσεως της FEDETAB και περιλαμβάνουν δέσμευση τηρήσεως της απαγο-

ρεύσεως μεταπωλήσεως προς ορισμένους εμπόρους χονδρικής πωλήσεως δεν αποτελούν στην πραγματικότητα παρά μονομερείς δεσμεύσεις των διανομέων αυτών, έτσι ώστε οι πρότυπες αυτές συμφωνίες θα μπορούσαν, κατά την άποψη της FEDETAB, να τύχουν της απαλλαγής που προβλέπει το άρθρο 4, παράγραφος 2, περίπτωση α, του κανονισμού.

53 Όσον αφορά τα συλλογικά μέτρα που ελήφθησαν στις 23 Δεκεμβρίου 1971 για τις προθεσμίες πληρωμής, η FEDETAB ισχυρίζεται ότι δεν πρόκειται για αποφάσεις επιχειρήσεων ή για συμφωνίες μεταξύ περισσοτέρων επιχειρήσεων, αλλά μάλλον για συμφωνίες που συνήφθησαν από καθένα βιομήχανο με καθένα πελάτη του. Τέτοιες συμφωνίες δεν υπόκεινται προφανώς στην υποχρέωση κοινοποιήσεως.

54 Η Επιτροπή εκθέτει στην παράγραφο 110 της αποφάσεως ότι δεν μπορούσε να εφαρμόσει το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης στα μέτρα που ελήφθησαν σχετικά με την περίοδο από 13 Μαρτίου 1962 μέχρι 1ης Δεκεμβρίου 1975 (που περιγράφονται στις παραγράφους 19 έως 57 της αποφάσεως), δεδομένου ότι τα μέτρα αυτά δεν της είχαν κοινοποιηθεί σύμφωνα με το άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 17/62 ενώ δεν ενέπιπταν σε καμιά από τις κατηγορίες συμφωνιών και αποφάσεων που απαλλάσσονται της υποχρεώσεως κοινοποιήσεως δυνάμει της δευτέρας παραγράφου του άρθρου αυτού.

55 Πρέπει να παρατηρηθεί ότι, όταν η FEDETAB ελάμβανε τα εν λόγω μέτρα, ενεργούσε πράγματι εν ονόματι των μελών της, δηλαδή της πλειονότητας των Βέλγων βιομηχάνων επεξεργασμένου καπνού και ενός βιομηχάνου του Λουξεμβούργου (της προσφεύγουσας HvL). Αυτό προκύπτει κατά τρόπο απολύτως σαφή από το άρθρο 8, παράγραφος 2, του καταστατικού της FEDETAB, σύμφωνα με το οποίο για να γίνει κανείς δεκτός ως μέλος της FEDETAB πρέπει να προσχωρήσει στο καταστατικό της και σ' όλες τις αποφάσεις που λαμβάνονται δυνάμει του εν λόγω καταστατικού και να εκπληρώνει τις υποχρεώσεις που προκύπτουν από αυτό. Οι βιομήχανοι αυτοί μετέχουν έτσι στα εν λόγω μέτρα μέσω της επαγγελματικής τους ενώσεως. Η διαπίστωση αυτή ενισχύεται από διάφορες δηλώσεις της ίδιας της FEDETAB. Πράγματι, με επιστολή της 26ης Ιανουαρίου 1971 προς την Επιτροπή εις απάντηση αιτήσεως πληροφοριών η FEDETAB έδωσε απολογισμό της πολιτικής της και της πρακτικής διανομής των επεξεργασμένων προϊόντων καπνού στο Βέλγιο. Στη σελίδα 2, στο σημείο Β, της επιστολής αυτής, αναφερόμενη στον ελεύθερο χαρακτήρα του συστήματος διανομής, η FEDETAB προσθέτει ότι: «Ο μόνος περιορισμός — που συμφωνήθηκε μόνο μεταξύ των μελών της FEDETAB και που δεν δεσμεύει τους αλλοδαπούς βιομηχάνους — είναι το να επιφυλάσσονται οι προϋποθέσεις χονδρικής πωλήσεως στους εμπόρους χονδρικής πωλήσεως "που έχουν αναγνωριστεί" λόγω των ιδιαιτέρων υπηρεσιών που έχουν παράσχει στη βιομηχανία.» Εξάλλου, όπως προκύπτει από το ίδιο το κείμενο της συμφωνίας της 22ας Μαΐου 1967 για το «ξεπούλημα» (παράρτημα ΙΙ της εν λόγω επιστολής), η συμ-

φωνία αυτή συνήφθη μεταξύ της FNCG και της FEDETAB οι οποίες ενεργούσαν εν ονόματι των αντιστοίχων μελών τους. Η ενεργός συμμετοχή των μελών αυτών στην κατάρτιση της συμφωνίας εκτίθεται σαφώς στο άρθρο 1 το οποίο ορίζει ότι:

«Οι έμποροι χονδρικής πωλήσεως του Βελγίου εκπροσωπούμενοι από την υπογράφουσα πρώτη συμβαλλομένη (FNCG) αναλαμβάνουν την υποχρέωση μεταξύ τους και έναντι των βιομηχάνων τσιγάρων, εκπροσωπουμένων από την υπογράφουσα δεύτερη συμβαλλομένη (FEDETAB), να πωλούν τα επεξεργασμένα προϊόντα καπνού που αγοράζουν από αυτούς στις καθορισμένες από τους προμηθευτές τιμές, χωρίς καμιά έκπτωση...»

56 Από τις σκέψεις αυτές προκύπτει ότι τα εν λόγω μέτρα δεν ενέπιπταν στο άρθρο 4, παράγραφος 2, του κανονισμού 17/62, δεδομένου ότι συμμετείχαν βιομήχανοι υπήκοοι δύο κρατών μελών, δηλαδή του Βελγίου και του Μεγάλου Δουκάτου του Λουξεμβούργου και περισσότερες από δύο επιχειρήσεις, δηλαδή τουλάχιστον οι προσφεύγουσες. Εφόσον τα μέτρα αυτά δεν απαλλάσσονται από την υποχρέωση κοινοποιήσεως, ο παρών λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

Όγδοος λόγος: άρνηση να θεωρηθεί κοινοποίηση η επιστολή της FEDETAB της 16ης Ιανουαρίου 1977

57 Κατά το λόγο αυτό ακυρώσεως, τον οποίο επικαλούνται η FEDETAB και όλες οι λοιπές προσφεύγουσες, πλην της Jubilé και της Vander Elst, κακώς αρνήθηκε η Επιτροπή να θεωρήσει ως έγκυρη κοινοποίηση των εφαρμοσθέντων μέτρων κατά τη διανομή επεξεργασμένων προϊόντων καπνού την προαναφερθείσα επιστολή της FEDETAB της 26ης Ιανουαρίου 1971, ενώ η επιστολή αυτή, συμπεριλαμβανομένων και των παραρτημάτων της, έφερε εις γνώση της Επιτροπής τα μέτρα που κατόπιν επέκρινε η ίδια και εξέθεσε τους λόγους για τους οποίους τα μέτρα αυτά είτε δεν ενέπιπταν στο άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, είτε σε κάθε περίπτωση ήταν ευνοϊκά για την οργάνωση της αγοράς.

58 Στην απόφαση (παράγραφος 111), επισημαίνει η Επιτροπή ότι η επιστολή αυτή που είχε απευθυνθεί στην Επιτροπή εις απάντηση ρητής αιτήσεως παροχής πληροφοριών δυνάμει του άρθρου 11 του κανονισμού 17/62 δεν περιέχει κανένα αίτημα απαλλαγής βάσει του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης και δεν αναφέρεται στην εφαρμογή των άρθρων 4 και 5 του κανονισμού 17/62. Επιπλέον, η FEDETAB δεν έκανε χρήση με την ευκαιρία αυτή των εντύπων κοινοποιήσεως που προβλέπει ο κανονισμός 27 της Επιτροπής (JO 35 της 10ης Μαΐου 1962, σ. 1118/62).

59 Η Επιτροπή αναφέρει επίσης στο δικόγραφο αντικρούσεως ότι στην πρώτη ανακοίνωση των αιτιάσεων της 18ης Ιουλίου 1975 είχε σημειώσει ότι τα εν λόγω μέτρα δεν μπορούσαν να τύχουν εξαιρέσεως εφόσον δεν είχαν κοινοποιηθεί.

60 Η FEDETAB εξέθεσε στην απάντηση της 22ας Σεπτεμβρίου 1975 επί της πρώτης ανακοινώσεως των αιτιάσεων ότι κατά την αντίληψή της η επιστολή της 26ης Ιουνίου 1971 μπορούσε να λογιστεί ως έγκυρη κοινοποίηση.

61 Ο τύπος, το περιεχόμενο και οι λοιπές λεπτομέρειες των κοινοποιήσεων που προβλέπονται από το άρθρο 4 του κανονισμού 17/62 ρυθμίζονται από το άρθρο 4 του κανονισμού 27/62, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρο μόνο του κανονισμού 1133/68 της Επιτροπής, της 26ης Ιουλίου 1968 (JO L 189, σ. 1). Από το γράμμα αυτής της διατάξεως προκύπτει ότι οι κοινοποιήσεις πρέπει να υποβάλλονται με το έντυπο A/B που δημοσιεύεται στο παράρτημα του κανονισμού 1133/68 και ότι πρέπει να περιέχουν τις πληροφορίες που ζητούνται από το εν λόγω έντυπο.

62 Η χρήση του εντύπου αυτού είναι επομένως υποχρεωτική και συνιστά αναγκαία προϋπόθεση του κύρους της κοινοποιήσεως. Η προϋπόθεση αυτή λαμβάνει υπόψη την ανάγκη, η οποία εκφράζεται στο άρθρο 87, παράγραφος 2, β, της Συνθήκης, στο πλαίσιο των λεπτομερειών εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 3, εξασφαλίσεως αποτελεσματικής εποπτείας και απλουστεύσεως κατά το μέτρο του δυνατού του διοικητικού ελέγχου. Η προκειμένη υπόθεση παρέχει χτυπητό παράδειγμα της συγχύσεως και των παρεξηγήσεων που μπορεί να προκαλέσει μια κοινοποίηση που γίνεται με διαφορετικό τρόπο από εκείνον που προβλέπει το έντυπο. Πράγματι, μόλις με την απάντησή της της 22ας Σεπτεμβρίου 1975 στην πρώτη κοινοποίηση των αιτιάσεων ισχυρίστηκε για πρώτη φορά η FEDETAB ότι η επιστολή της 26ης Ιανουαρίου 1971 αποτελούσε κοινοποίηση.

63 Για τους ανωτέρω εκτεθέντες λόγους πρέπει επομένως να απορριφθεί ο παρών λόγος ακυρώσεως.

Ένατος λόγος: ανεπαρκής απάντηση στα επιχειρήματα που αφορούν την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης

64 Σύμφωνα με το λόγο αυτό ακυρώσεως που προβάλλεται από τη FEDETAB και από όλες τις λοιπές προσφεύγουσες, πλην της Jubilé και της Vander Elst, αντί να λάβει υπόψη της η Επιτροπή στην απόφασή της κάθε ένα επιχείρημα της FEDETAB για τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 3, στις διατάξεις της συστάσεως, ερεύνησε μερικά μόνον από τα επιχειρήματα αυτά, τούτο δε κατά παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως της αποφάσεώς της που της επιβάλλει το άρθρο 190 της Συνθήκης.

65 Όπως προκύπτει από την απόφαση, η Επιτροπή αφού ανέφερε (παράγραφοι 114 έως 117) ορισμένα επιχειρήματα των μερών, εξέθεσε (παράγραφοι 118 έως 132)

την κρίση της για τη σύσταση σε σχέση με την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 3. Η κρίση της αυτή, καίτοι περιλαμβάνει στοιχεία απαντήσεως στα επιχειρήματα αυτά, δεν αποτελεί λεπτομερή αντίκρουσή τους, αλλά αυτοτελή ανάπτυξη όπου εκτίθενται κατά τρόπο γενικό οι λόγοι για τους οποίους αποκλειόταν στην προκειμένη περίπτωση η εξαίρεση δυνάμει του άρθρου 85, παράγραφος 3.

66 Ναι μεν υποχρεούται η Επιτροπή, βάσει του άρθρου 190 της Συνθήκης, να αιτιολογεί τις αποφάσεις της, μνημονεύοντας τα πραγματικά και νομικά στοιχεία από τα οποία εξαρτάται η νόμιμη δικαιολόγηση του μέτρου και τις σκέψεις που την οδήγησαν να λάβει την απόφασή της, δεν απαιτείται όμως να λαμβάνει θέση επί όλων των πραγματικών και νομικών ζητημάτων που ανακινήθηκαν από κάθε ενδιαφερόμενο κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας. Ο παρών λόγος ακυρώσεως, ο οποίος στηρίζεται ακριβώς στην υπόθεση τέτοιας απαιτήσεως, πρέπει επομένως να απορριφθεί.

Δέκατος λόγος: η Επιτροπή έλαβε υπόψη της αιτιάσεις που δεν είχαν ανακοινωθεί

67 Με το λόγο αυτό, τον οποίο επικαλούνται όλες οι προσφεύγουσες, προσάπτεται στην Επιτροπή ότι παραβίασε τις διατάξεις του άρθρου 19, παράγραφος 1, του κανονισμού 17/62 και 4 του κανονισμού 99/63 διότι παρέλειψε να δώσει στις προσφεύγουσες την ευκαιρία να εκφράσουν την άποψή τους επί ορισμένων αιτιάσεων που περιέλαβε στην προσβαλλομένη απόφαση. Στη δεύτερη δε κοινοποίηση των αιτιάσεων, η Επιτροπή αρνήθηκε να υπαγάγει τη σύσταση στην εξαίρεση του άρθρου 85, παράγραφος 3, με μόνη τη σκέψη ότι δεν πληρούσε την πρώτη από τις τέσσερις προϋποθέσεις που προβλέπει το άρθρο αυτό, δηλαδή τη βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων ή της προωθήσεως της τεχνικής ή οικονομικής προόδου. Κατόπιν δε αυτού οι προσφεύγουσες παρέσχον εξηγήσεις μόνον επί αυτής της μοναδικής προϋποθέσεως. Έτσι, η προσβαλλόμενη απόφαση αρνήθηκε το ευεργέτημα της εξαιρέσεως για το λόγο επίσης ότι δεν πληρούνταν οι τρεις λοιπές προϋποθέσεις του άρθρου 85, παράγραφος 3. Επομένως, οι προσφεύγουσες στερήθηκαν της δυνατότητας να εκφράσουν την άποψή τους για την ύπαρξη των προϋποθέσεων αυτών.

68 Όπως δέχθηκε το Δικαστήριο στην απόφασή του της 15ης Ιουλίου 1970 στην υπόθεση 41/69, ACF Chemiefarma κατά Επιτροπής (Recueil 1970, σ. 661, στη σελίδα 693, σκέψεις 91 έως 93), η απόφαση δεν πρέπει αναγκαστικά να είναι αντίγραφο της εκθέσεως των αιτιάσεων. Πράγματι, η Επιτροπή πρέπει να λαμβάνει υπόψη της τα στοιχεία που προκύπτουν από τη διοικητική διαδικασία είτε για να εγκαταλείψει τις αιτιάσεις που αποδείχθηκαν αβάσιμες είτε για να αναμορφώσει και συμπληρώσει τόσο από άποψη πραγματικών περιστατικών όσο και από νομική πλευρά την επιχειρηματολογία της για τη στήριξη των αιτιάσεων που δέχθηκε. Η τελευταία αυτή ευχέρεια δεν αντίκειται στην αρχή των

δικαιωμάτων άμυνας που προστατεύονται από το άρθρο 4 του κανονισμού 99/63.

69 Στην προκειμένη υπόθεση, από την έρευνα της δευτέρας ανακοινώσεως των αιτιάσεων προκύπτει ότι η άρνηση υπαγωγής στην εξαίρεση του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης στηρίζεται αποκλειστικά στη διαπίστωση ότι δεν πληρούται η πρώτη προϋπόθεση της παραγράφου αυτής. Στην απόφαση, ύστερα από λεπτομερή αιτιολογία (παράγραφοι 113 έως 131), η αιτίαση αυτή έγινε δεκτή στην παράγραφο 132.

70 Αντιθέτως, πρέπει να παρατηρηθεί ότι πράγματι στην απόφαση γίνεται λόγος για δύο άλλες αιτιάσεις. Πράγματι, στην παράγραφο 132 προστίθεται ότι η σύσταση «δεν μπορεί να επιφυλάξει στους καταναλωτές ένα δίκαιο μερίδιο του κέρδους που μπορούσε ενδεχομένως να προκύψει». Επιπλέον, στην παράγραφο 133 λέγεται ότι «λαμβανομένου υπόψη του μεριδίου της αγοράς που κατέχει η FEDETAB, οι συμφωνίες δίνουν στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις τη δυνατότητα, για ουσιώδες τμήμα των εν λόγω προϊόντων, να εξαλείψουν τον ανταγωνισμό».

71 Η Επιτροπή παρατηρεί καταρχάς ότι οι προσφεύγουσες είχαν ήδη ευρέως εκφρασθεί επί των τεσσάρων προϋποθέσεων του άρθρου 85, παράγραφος 3, κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, ιδίως δε κατά την κοινοποίηση της συστάσεως. Όσον αφορά τη δεύτερη προϋπόθεση (επιφύλαξη υπέρ των καταναλωτών δίκαιου μεριδίου του κέρδους), η προϋπόθεση αυτή αναφέρθηκε στην πρώτη κοινοποίηση των αιτιάσεων. Επιπλέον, η Επιτροπή συνόψισε στην απόφασή της τις δηλώσεις των προσφευγουσών σχετικά με την προϋπόθεση αυτή (ιδίως στις παραγράφους 114 έως 117) και απήντησε ωσαύτως σε ορισμένους ισχυρισμούς τους (παράγραφοι 119, 121, 122, 125, 126 και 131).

72 Δεδομένου ότι οι ισχυρισμοί της Επιτροπής είναι ακριβείς, το Δικαστήριο άγεται στη διαπίστωση ότι, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι οι δύο ανακοινώσεις των αιτιάσεων πρέπει να ληφθούν υπόψη στο σύνολό τους και ότι η δεύτερη προϋπόθεση αναφέρεται στην πρώτη ανακοίνωση, η αιτίαση που έγινε δεκτή γι' αυτή στην παράγραφο 131 της αποφάσεως δεν μπορεί να αποτελέσει παράβαση του άρθρου 4 του κανονισμού 99/63.

73 Όσον αφορά τη μνεία, στην παράγραφο 133 της αποφάσεως, της τετάρτης προϋποθέσεως του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι πρόκειται απλώς για συμπλήρωση της νομικής της επιχειρηματολογίας για να στηρίξει την άρνηση παροχής εξαιρέσεως, δεδομένου ότι η κυρία επιχειρηματολογία της αναφέρεται στην πρώτη προϋπόθεση.

74 Είναι βέβαιο ότι καμιά αιτίαση αναφορικά με την τέταρτη προϋπόθεση δεν έγινε ρητά δεκτή στις δύο ανακοινώσεις των αιτιάσεων στο πλαίσιο του ζητήματος της εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 85, παράγραφος 3. Δεδομένου όμως ότι το ζήτημα κατά πόσο δίνει η σύσταση στις προσφεύγουσες τη δυνατότητα εξαλείψεως του ανταγωνισμού αποτελεί την ίδια την ουσία της δευτέρας ανακοινώσεως των αιτιάσεων, επί της οποίας εξέθεσαν οι προσφεύγουσες την άποψή τους, η συμπερίληψή του στο τμήμα της αποφάσεως σχετικά με τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 3, στη σύσταση, δεν μπορεί να αποτελέσει προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας αντίθετη προς το άρθρο 4 του κανονισμού 99/63. Για το λόγο αυτό πρέπει να απορριφθεί ο παρών λόγος ακυρώσεως.

Ενδέκατος λόγος: εσφαλμένη εκτίμηση της συστάσεως σε σχέση με τα προγενέστερα μέτρα

75 Οι προσφεύγουσες Jubilé και Vander Elst κατηγορούν την Επιτροπή ότι παρέβη τις διατάξεις των άρθρων 85 και 190 της Συνθήκης κατά το ότι θεώρησε εσφαλμένως τη σύσταση της 1ης Δεκεμβρίου 1975 ως παράταση των μέτρων που είχαν ληφθεί πριν από την ημερομηνία αυτή και για το λόγο αυτό δεν εκτίμησε ορθώς τη σύσταση. Πράγματι, η σύγκριση των περιορισμών του ανταγωνισμού που, σύμφωνα με την Επιτροπή, απορρέουν από προηγούμενες συμφωνίες με το περιεχόμενο της συστάσεως αποδεικνύει ότι πρόκειται για δύο τελείως διαφορετικές πραγματικές καταστάσεις οι οποίες συνεπάγονται επομένως διαφορετικά αποτελέσματα στον ανταγωνισμό. Αυτή η πλάνη περί τα πραγματικά περιστατικά οδήγησε την Επιτροπή να αιτιολογήσει τα δήθεν περιοριστικά αποτελέσματα του ανταγωνισμού που προκύπτουν από τη σύσταση με τα αποτελέσματα των προηγουμένων συμφωνιών.

76 Θα πρέπει να παρατηρηθεί σχετικά πρώτον ότι η σύσταση και τα μέτρα που προηγήθηκαν αυτής τα πραγματεύεται χωριστά η απόφαση τόσο από την άποψη των πραγματικών περιστατικών όσο και από την άποψη της νομικής εκτιμήσεώς τους. Όσον αφορά τα πραγματικά περιστατικά στην παράγραφο 60 της αποφάσεως αναφέρεται ότι η σύσταση «... πρόκειται να αντικαταστήσει τα μέτρα που περιγράφονται στο πιο πάνω σημείο IC (δηλαδή τα προγενέστερα μέτρα)», πράγμα που αποτελεί απλή πραγματική διαπίστωση που δεν επιδέχεται καμιά αμφισβήτηση. Το διατακτικό διατηρεί τη διάκριση μεταξύ των δύο σειρών μέτρων αφιερώνοντάς τους δύο χωριστά άρθρα, δηλαδή το άρθρο 1 για τα προγενέστερα μέτρα και το άρθρο 2 για τη σύσταση.

77 Όπως έκρινε το Δικαστήριο με την απόφασή του της 16ης Δεκεμβρίου 1975 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 40 έως 48, 50, 54 έως 56, 111, 113 και 114/73, Suiker Unie και λοιποί κατά Επιτροπής (Recueil 1975, σ. 1663 έως σ. 1930, σκέψη 111), τίποτε δεν απαγορεύει στην Επιτροπή να κρίνει με ενιαία απόφαση περισσότερες παραβάσεις, υπό την προϋπόθεση ότι η απόφαση επιτρέπει σε κάθε αποδέ-

κτη να συναγάγει με ακρίβεια τις αιτιάσεις που του προσάπτονται. Εν προκειμένω, η απόφαση επιτρέπει, ως εκ της δομής της, να γίνει η διάκριση μεταξύ των διαφόρων μέτρων, έστω και αν είναι αληθές ότι κατά τη νομική εκτίμηση της συστάσεως της αποδίδονται σε διάφορα σημεία στόχοι ή αποτελέσματα παρεμφερή ή όμοια με εκείνα που χαρακτήριζαν ορισμένα προγενέστερα μέτρα.

78 Από τα ανωτέρω εκτεθέντα προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν παρέβη τις διατάξεις του άρθρου 190 της Συνθήκης λόγω ανεπαρκείας ή ελλείψεως αιτιολογίας. Όσον αφορά τις διάφορες ανακρίβειες ως προς τα πραγματικά περιστατικά που επικαλούνται οι προσφεύγουσες καθώς και για την εντεύθεν απορρέουσα πλάνη περί το δίκαιο, πρέπει να εξεταστούν κατά την έρευνα των λόγων ακυρώσεως επί της ουσίας.

III — Επί των πρώτων έξι λόγων ακυρώσεως και του δεκάτου λόγου σχετικά με το άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως περί των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

79 Η FEDETAB υποστηρίζει με το δικόγραφο απαντήσεώς της ότι η συμπεριφορά της Επιτροπής που αποτελεί το αντικείμενο των επτά πιο πάνω λόγων ακυρώσεως αποτελεί συγχρόνως παράβαση του άρθρου 6, παράγραφος 1, της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως περί των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, σύμφωνα με το οποίο κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να δικαστεί η υπόθεσή του δικαίως από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο το οποίο θα αποφασίσει για τις αμφισβητήσεις επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεών του αστικής φύσεως. Η FEDETAB, επικαλούμενη τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ιδίως την απόφαση König της 31ης Μαΐου 1978, σειρά Α, αριθ. 27, σ. 30, παράγραφος 90), ισχυρίζεται ότι τα δικαιώματα που οροθετούνται από τα άρθρα 85 και επ. της Συνθήκης για τον ανταγωνισμό και από τον εκτελεστικό κανονισμό είναι δικαιώματα αστικής φύσεως κατά την έννοια των διατάξεων του άρθρου 6, παράγραφος 1, της Συμβάσεως.

80 Η Επιτροπή απαντώντας παρατηρεί ότι η ίδια δεν αποτελεί δικαστήριο κατά την έννοια των πιο πάνω διατάξεων, όταν εφαρμόζει τους κανόνες ανταγωνισμού της Συνθήκης. Τονίζοντας ότι ένα από τα κριτήρια για την ύπαρξη «δικαστηρίου» που συνήγαγε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου είναι η ανεξαρτησία του έναντι της εκτελεστικής εξουσίας (βλ. απόφαση Ringeisen, σειρά Α, αριθ. 13, σ. 39, παράγραφος 94), η Επιτροπή παρατηρεί ότι, δεδομένου ότι αυτή ακριβώς ασκεί την κοινοτική εκτελεστική εξουσία, θα ήταν τουλάχιστον αμφίβολο να μπορεί να αποτελεί δικαστήριο υπό την ανωτέρω έννοια, ελλείψει ανεξαρτησίας έναντι αυτής της ίδιας εξουσίας.

81 Η επιχειρηματολογία της FEDETAB είναι αλυσιτελής. Πράγματι, η Επιτροπή, μολονότι υποχρεούται να τηρεί τις διαδικαστικές εγγυήσεις που προβλέπονται

από το κοινοτικό δίκαιο — εγγυήσεις που τηρήθηκαν, όπως προκύπτει από τα προηγουμένως εκτεθέντα — δεν μπορεί πάντως να χαρακτηριστεί ως «δικαστήριο» κατά την έννοια του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

IV — Λόγος αναφερόμενος σε γενική αρχή του δικαίου

82 Όλες οι προσφεύγουσες, πλην της Jubilé και της Vander Elst, κατηγορούν την Επιτροπή ότι παραβίασε γενική αρχή του δικαίου, δηλαδή την αρχή της ισότητας των δημοσίων και ιδιωτικών επιχειρήσεων ενώπιον των διατάξεων της Συνθήκης. Πράγματι, η Επιτροπή καταδίκασε τις πρακτικές των προσφευγουσών σε θέματα διανομής ενώ συγχρόνως ανέχθηκε τους αναμφισβήτητους περιορισμούς του ανταγωνισμού στη Γαλλία και την Ιταλία, χώρες όπου ισχύει το κρατικό μονοπώλιο για τα προϊόντα καπνού.

83 Η FEDETAB υποστηρίζει προς υποστήριξη της απόψεως αυτής ότι η λειτουργία της γαλλικής και της ιταλικής αγοράς παρακωλύεται από πολυάριθμα και σοβαρά εμπόδια νομικής και διοικητικής φύσεως, τα οποία απαριθμεί με το εισαγωγικό της δίκης δικόγραφό της. Απαντώντας με το δικόγραφο ανταπαντήσεως στις εξηγήσεις της Επιτροπής, που αφορούν ιδίως τις διαδικασίες που κίνησε για την αναμόρφωση αυτών των μονοπωλίων, η FEDETAB δηλώνει ότι παραμένει πεπεισμένη ότι η Επιτροπή δεν τήρησε τα όρια της διακριτικής της εξουσίας που της επιβάλλει η αρχή της ισότητας των επιχειρήσεων ενώπιον της Συνθήκης.

84 Το επιχείρημα αυτό πρέπει να απορριφθεί. Πράγματι, από το φάκελο της υποθέσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή προέβη σε διάφορες ενέργειες έναντι των προαναφερθέντων κρατών μελών, έτσι ώστε το εν λόγω επιχείρημα να μην ανταποκρίνεται στα πράγματα. Σε κάθε περίπτωση, έστω και αν υποτεθεί ότι η Επιτροπή παρέβη ορισμένες από τις υποχρεώσεις που υπέχει από το άρθρο 155 της Συνθήκης παραλείποντας να επαγρυπνήσει στην εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου σε θέματα ανταγωνισμού και αναμορφώσεως των κρατικών μονοπωλίων στον τομέα των επεξεργασμένων προϊόντων καπνού, το γεγονός αυτό δεν μπορεί να δικαιολογήσει τυχόν παραβιάσεις του κοινοτικού δικαίου περί ανταγωνισμού που διαπράχθηκαν στην προκειμένη περίπτωση από τις προσφεύγουσες στον ίδιο τομέα.

V — Λόγοι ουσίας σχετικά με το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης

Α — Πεπλανημένη εκτίμηση της φύσεως και του περιεχομένου της συστάσεως

85 Η Jubilé και η Vander Elst υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή παρέβη τα άρθρα 85 και 190 της Συνθήκης, διότι κακώς θεώρησε τη σύσταση ότι αποτελεί συμφωνία με-

ταξύ επιχειρήσεων ή απόφαση ενώσεως επιχειρήσεων ή ότι δημιούργησε υποχρεώσεις για τις προσφεύγουσες. Για να αποτελέσει τέτοια συμφωνία θα έπρεπε η σύσταση να περιέχει τα συστατικά στοιχεία δεσμευτικής συμβάσεως βάσει του εθνικού δικαίου. Στην προκειμένη όμως περίπτωση δεν πρόκειται για τέτοια σύμβαση, δεδομένου ότι λείπει η δεσμευτική ενέργεια.

86 Το επιχείρημα αυτό δεν μπορεί να γίνει δεκτό. Πράγματι, στην προκειμένη περίπτωση, οι προσφεύγουσες μέλη της FEDETAB γνωστοποίησαν στην Επιτροπή ότι ενέκριναν την κοινοποίηση της συστάσεως και κατά την ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία δέχθηκαν ότι συμμορφώθηκαν σ' αυτή από την 1η Δεκεμβρίου 1975. Από αυτό προκύπτει ότι η σύσταση αποτελεί πιστή έκφραση της βουλήσεως των προσφευγουσών να συμπεριφερθούν στη βελγική αγορά τσιγάρων σύμφωνα με τους όρους της συστάσεως. Επομένως, συντρέχουν οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την εφαρμογή του άρθρου 85, παράγραφος 1.

87 Ορισμένες προσφεύγουσες, καθώς και η παρεμβαίνουσα AGROTAB, κατηγορούν περαιτέρω την Επιτροπή ότι κακώς χαρακτήρισε τη σύσταση ως απόφαση ενώσεως επιχειρήσεων κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1. Η σύσταση εκδόθηκε από τη FEDETAB, ένωση χωρίς κερδοσκοπικό σκοπό η οποία, υπό την ιδιότητά της αυτή, δεν μετέχει στην οικονομική ζωή.

88 Ούτε αυτή η άποψη μπορεί να γίνει δεκτή. Αφενός μεν, όπως προκύπτει από το άρθρο αυτό του καταστατικού της FEDETAB, οι αποφάσεις που λαμβάνονται από αυτή είναι υποχρεωτικές για τα μέλη της. Αφετέρου δε, το άρθρο 85, παράγραφος 1, εφαρμόζεται επίσης στις ενώσεις κατά το μέτρο που η δική τους δραστηριότητα ή η δραστηριότητα των επιχειρήσεων που μετέχουν σ' αυτές αποσκοπεί στην παραγωγή των αποτελεσμάτων που επιδιώκει να καταστείλει. Δεδομένου ότι πολυάριθμοι βιομήχανοι δήλωσαν ρητά ότι συμμορφώνονται στις διατάξεις της συστάσεως, δεν μπορεί να διαφύγει αυτή από το άρθρο 85 της Συνθήκης απλώς και μόνο διότι εκδόθηκε από ένωση χωρίς κερδοσκοπικό σκοπό.

89 Ούτε είναι δυνατόν να γίνει δεκτή η άποψη σύμφωνα με την οποία η σύσταση δεν έχει δεσμευτική ενέργεια και ότι κακώς στην παράγραφο 61 της προσβαλλομένης αποφάσεως γίνεται μνεία τέτοιας δεσμεύσεως από όλες τις επιχειρήσεις του εν λόγω τομέα. Πράγματι, πέραν του γεγονότος ότι δυνάμει του άρθρου 8 του καταστατικού της FEDETAB οι διατάξεις της συστάσεως είναι υποχρεωτικές για τα μέλη της, πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι η αποδοχή της συστάσεως από επτά επιχειρήσεις, προσφεύγουσες στις υπό κρίση υποθέσεις, που ελέγχουν ουσιώδες μέρος του συνόλου των πωλήσεων τσιγάρων στο Βέλγιο, ασκεί βαθιά επίδραση στον ανταγωνισμό στην εν λόγω αγορά.

Β — Πεπλανημένη εκτίμηση που προβάλλεται από την προσφεύγουσα HvL

90 Η προσφεύγουσα HvL, βιομήχανος τσιγάρων του Λουξεμβούργου, παραπονείται ότι παραβιάστηκαν έναντι αυτής τα άρθρα 85 και 190 της Συνθήκης, διότι κακώς έκρινε η Επιτροπή ότι η HvL ενήργησε κατόπιν συνεννοήσεως με τις λοιπές που μετείχαν στα προγενέστερα της 1ης Δεκεμβρίου 1975 μέτρα. Η προσφεύγουσα παρατηρεί σχετικώς ότι όσον αφορά την περίοδο που προηγήθηκε της 1ης Δεκεμβρίου, δεν υπέγραψε καμιά από τις συμφωνίες που αναφέρονται στην απόφαση, πλην της επιστολής της 23ης Δεκεμβρίου 1971 που καθορίζει τις ανώτατες προθεσμίες πληρωμής. Από αυτό προκύπτει ότι μόνο τα μέτρα που αναφέρονται σ' αυτή την επιστολή μπορούν να της προσαφθούν. Λόγω των πιέσεων της βελγικής αγοράς ευθυγραμμίστηκε με τη συμπεριφορά των λοιπών Βέλγων βιομηχάνων και εισαγωγέων, χωρίς όμως να μπορεί από αυτό να τεκμαρθεί η ύπαρξη συμπράξεως ή εναρμονισμένης πρακτικής.

91 Η άποψη αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Πράγματι, η προσφεύγουσα αποτελεί μέλος της FEDETAB από το 1947 και δυνάμει του άρθρου 8 του καταστατικού της έπρεπε να συμμετέχει σε όλες τις αποφάσεις που ελήφθησαν βάσει του εν λόγω καταστατικού. Επιπλέον, όπως διαπιστώθηκε ήδη για τα προγενέστερα μέτρα, η FEDETAB ενεργούσε όντως εν ονόματι των μελών της, που συμμετείχαν στη λήψη και στην τήρηση των μέτρων αυτών μέσω της επαγγελματικής τους ενώσεως.

Γ — Λόγοι που αφορούν την προσβολή του ανταγωνισμού

92 Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται περαιτέρω επί της ουσίας ότι η Επιτροπή παρέβη με την απόφασή της το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, διότι κακώς έκρινε ότι τα επικρινόμενα μέτρα είχαν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού, τουλάχιστον κατά τρόπο ουσιώδη.

1. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

93 Για να εκτιμηθεί καλύτερα η επιχειρηματολογία των προσφευγουσών θα πρέπει καταρχάς να υπομνηστεί η φύση και το περιεχόμενο των επικρινομένων μέτρων ενόψει της εξετάσεώς τους υπό το πρίσμα του άρθρου 85 της Συνθήκης.

α) Περιεχόμενο των επικρινομένων μέτρων

ι) Η περίοδος πριν από την 1η Δεκεμβρίου 1975

94 Όπως έχει ήδη εκτεθεί, η Επιτροπή απαριθμεί στο άρθρο 1 της αποφάσεως τα μέτρα που θεωρεί ότι αποτελούν παραβάσεις του άρθρου 85, παράγραφος 1, για την περίοδο πριν από την 1η Δεκεμβρίου 1975.

95 Καταρχάς πρόκειται για την αναγνώριση από τη FEDETAB των εμπόρων χονδρικής και λιανικής πωλήσεως, για την κατάταξή τους σε διάφορες κατηγορίες, σύμφωνα με μια κατάταξη που έχει καταρτίσει η βελγική επιτροπή διανομών, και για τη χορήγηση στις κατηγορίες αυτές διαφορετικών σταθερών περιθωρίων κέρδους, δηλαδή κυρίως μια άμεση επιστροφή που αντιπροσωπεύει το ανώτατο περιθώριο που επιτρέπει το βελγικό Υπουργείο Οικονομικών Υποθέσεων στο πλαίσιο του συστήματος κοινοποιήσεως των αυξήσεων των τιμών. Η επιστροφή αυτή είχε διατηρηθεί, σύμφωνα με την Επιτροπή, μόνον από τους συνεταιρισμούς και τα μεγάλα καταστήματα, που ενεργούσαν επίσης και ως έμποροι λιανικής πωλήσεως, ενώ οι καθαυτό έμποροι χονδρικής πωλήσεως έπρεπε να παραχωρούν ένα τμήμα του περιθωρίου στους εμπόρους λιανικής πωλήσεως στους οποίους μεταπωλούσαν τα προϊόντα τους. Οι έμποροι λιανικής πωλήσεως, περί τους 80 000 στο Βέλγιο, είχαν κατανεμηθεί, κατά την Επιτροπή, σύμφωνα με συμφωνία που είχε συναφθεί στις 29 Δεκεμβρίου 1970, μεταξύ της FEDETAB και της FNCG σε «αναγνωρισμένους εμπόρους λιανικής πωλήσεως» (ανερχόμενους σε 2 000 περίπου) και σε «μη αναγνωρισμένους εμπόρους λιανικής πωλήσεως»· οι τελευταίοι ελάμβαναν από τον έμπορο χονδρικής πωλήσεως κλάσμα της επιστροφής μικρότερο από εκείνο που είχε εγκριθεί για τους αναγνωρισμένους εμπόρους λιανικής πωλήσεως.

96 Η Επιτροπή υπογραμμίζει περαιτέρω μια σειρά από μέτρα που έλαβε η FEDETAB και η FNCG σχετικά με τις τιμές μεταπωλήσεως. Εφιστά δε την προσοχή ιδίως σε μια συμφωνία της 22ας Μαΐου 1967 που συνήφθη μεταξύ της FEDETAB και της FNCG, σύμφωνα με την οποία οι έμποροι χονδρικής πωλήσεως ήταν υποχρεωμένοι να μεταπωλούν τα επεξεργασμένα προϊόντα καπνού στις τιμές που είχαν καθορίσει οι προμηθευτές χωρίς καμιά επιστροφή ή κανένα πλεονέκτημα άλλο πλην του περιθωρίου των εμπόρων λιανικής πωλήσεως. Δυνάμει αυτής της ίδιας συμφωνίας, οι έμποροι χονδρικής πωλήσεως που εκμεταλλεύονταν καταστήματα λιανικής πωλήσεως υποχρεούνταν να μεταπωλούν τα τσιγάρα στην τιμή λιανικής πωλήσεως που αναγράφεται επί της φορολογικής ταινίας, χωρίς καμιά έκπτωση στον καταναλωτή. Υπογράφοντας μια πρότυπη συμφωνία που τους υποβλήθηκε από τη FEDETAB, οι αναγνωρισμένοι έμποροι λιανικής πωλήσεως ανελάμβαναν παρόμοια υποχρέωση. Με ερμηνευτική προσθήκη στην προαναφερθείσα συμφωνία, της 5ης Οκτωβρίου 1967, η FEDETAB και η FNCG όρισαν ότι οι έμποροι χονδρικής πωλήσεως που εκμεταλλεύονται καταστήματα λιανικής πωλήσεως θεωρούνταν ότι έχουν δεσμευθεί να αρνούνται να προμηθεύουν εμπόρους λιανικής πωλήσεως που δεν τηρούσαν τις τιμές που αναγράφονταν στη φορολογική ταινία. Με νέα ερμηνευτική προσθήκη της 29ης Δεκεμβρίου 1970, που υπογράφηκε από τη FEDETAB και την FNCG, ανέλαβαν και οι δύο την υποχρέωση να ασκούν συστηματικό και αυστηρό έλεγχο για την εκτέλεση των συμφωνιών. Με πρότυπη συμφωνία που επονομάστηκε «ειδική συμφωνία για το ξεπούλημα» την οποία υπέβαλε η FEDETAB στις 30 Ιουνίου 1972 (κανονική ημερομηνία εκπνοής της συμφωνίας της 22ας Μαΐου 1967) στους εμπόρους χονδρικής πωλήσεως, αυτοί αναγνώρισαν ότι έλαβαν γνώση της εν λόγω συμφωνίας καθώς και της προσθήκης της 29ης Δεκεμ-

βρίου 1970 και της προσθήκης της 22ας Μαρτίου 1972 (βλ. πιο πάνω) και δεσμεύτηκαν για την περίοδο από 1ης Ιουλίου 1972 μέχρι 30 Ιουνίου 1977 να μεταπωλούν τα επεξεργασμένα προϊόντα καπνού στις τιμές που υπαγόρευαν οι προμηθευτές χωρίς καμιά έκπτωση ή άλλο πλεονέκτημα.

97 Η Επιτροπή αναφέρεται επίσης στην άρνηση της FEDETAB από την 1η Ιανουαρίου 1971 να αναγνωρίσει νέους εμπόρους χονδρικής πωλήσεως, εκτός από τις κατηγορίες «εξειδικευμένοι περιοδεύοντες έμποροι» ή «ξενοδοχεία-εστιατόρια-καφενεία», ή νέους συνεταιρισμούς ή μεγάλα πολυκαταστήματα, εκτός από τις κατηγορίες «μεγάλα καταστήματα και λαϊκά καταστήματα με πολλά τμήματα». Οι υποψήφιοι να αναγνωριστούν έμποροι χονδρικής πωλήσεως στις κατηγορίες αυτές έπρεπε να αναλάβουν την υποχρέωση να τηρούν τις δεσμευτικές τιμές, να εξοφλούν τις αγορές τους τοις μετρητοίς και να μετέχουν στην προώθηση κάθε νέου είδους.

98 Η Επιτροπή παραπέμπει εξάλλου σε μια ερμηνευτική προσθήκη της 22ας Μαρτίου 1972 με την οποία η FNCG, αναφερόμενη στην ερμηνευτική προσθήκη της 29ης Δεκεμβρίου 1970, ειδοποίησε τα μέλη της ότι απαγορεύονται στο εξής οι μεταπωλήσεις, αφενός μεν στους εμπόρους χονδρικής πωλήσεως ειδών διατροφής και σ' άλλους που δεν προμηθεύονται απευθείας από τους βιομηχάνους στην περίπτωση προϊόντων προοριζόμενων να μεταπωληθούν στους εμπόρους λιανικής πωλήσεως, αφετέρου δε στους εμπόρους χονδρικής πωλήσεως στους οποίους οι βιομήχανοι είχαν καθορίσει ποσοστώσεις. Η μη τήρηση αυτής της απαγορεύσεως θα συνεπαγόταν την κατάργηση του εφοδιασμού. Η προσθήκη αυτή είχε ενισχυθεί, κατά την Επιτροπή, με τους όρους μιας πρότυπης συμφωνίας, που υπογράφηκε από όλους σχεδόν τους εμπόρους χονδρικής πωλήσεως κατόπιν προσκλήσεως που τους έστειλε η FEDETAB στις 30 Ιουνίου 1972 και σύμφωνα με την οποία οι έμποροι χονδρικής πωλήσεως υποχρεούνταν να τηρούν την προαναφερθείσα απαγόρευση μεταπωλήσεως. Η κύρωση της μη τηρήσεως αυτών των υποχρεώσεων ήταν, κατά την Επιτροπή, η απώλεια των εκπτώσεων κατά τη λήξη του έτους και η απώλεια των προϋποθέσεων χονδρικής πωλήσεως.

99 Συλλογικά μέτρα που ελήφθησαν από τα μέλη της FEDETAB για τις προθεσμίες πληρωμής αποτελούν επίσης αντικείμενο αιτιάσεως της Επιτροπής κατά των προσφευγουσών. Πράγματι, με επιστολή της 23ης Δεκεμβρίου 1971, που γράφτηκε σε χαρτί με επικεφαλίδα της FEDETAB, εννέα βιομήχανοι μέλη της ειδοποίησαν όλους εκείνους που απολάμβαναν όρους χονδρικής πωλήσεως ότι οι προθεσμίες πληρωμής θα μειώνονταν σε δεκαπέντε το πολύ ημέρες και ότι οι βιομήχανοι θα ανέστελλαν τις παραδόσεις σε περίπτωση μη τηρήσεως των προθεσμιών. Κατά την άποψη της Επιτροπής, τα μέτρα αυτά εφαρμόστηκαν μέχρις ότου άρχισε να ισχύει η σύσταση της 1ης Δεκεμβρίου 1975.

100 Τέλος, η Επιτροπή κατηγορεί τις προσφεύγουσες ότι επέβαλαν σε ορισμένες κατηγορίες εμπόρων λιανικής πωλήσεως, δηλαδή στα «μεγάλα καταστήματα με πολλά τμήματα» και στα «λαϊκά καταστήματα με πολλά τμήματα», την υποχρέωση να προσφέρουν μια ελάχιστη ποικιλία προϊόντων που αποφασίστηκε από τη FEDETAB και ότι εξασφάλιζαν την τήρηση αυτής της υποχρεώσεως με διάφορα συλλογικά μέτρα, μεταξύ των οποίων κυρίως η διακοπή παραδόσεων τσιγάρων στην GB από τον Μάρτιο του 1972.

101 Πρέπει να παρατηρηθεί ότι οι προσφεύγουσες δεν αμφισβητούν την ακρίβεια, κατ' ουσίαν, των πραγματικών περιστατικών που επικαλείται η Επιτροπή, αλλά ισχυρίζονται μόνον ότι τα μέτρα σχετικά με τις επιβληθείσες τιμές έπαυσαν να ισχύουν από τον Αύγουστο του 1974 και ότι τα μέτρα σχετικά με την απαγόρευση μεταπωλήσεως δεν εφαρμόστηκαν και σε κάθε περίπτωση έληξαν την 1η Ιουλίου 1973.

ιι) Η σύσταση της FEDETAB της 1ης Δεκεμβρίου 1975

102 Η σύσταση αυτή, η οποία αντικατέστησε τα προγενέστερα μέτρα και κοινοποιήθηκε από τη FEDETAB στην Επιτροπή την 1η Δεκεμβρίου 1975, αφορά μόνον τον υποτομέα των τσιγάρων. Είναι βέβαιο ότι οι λοιπές προσφεύγουσες ειδοποίησαν την Επιτροπή ότι σκόπευαν να συμμορφωθούν στη σύσταση και ότι ενέκριναν την κοινοποίηση. Κατά την αιτιολογία της αποφάσεως της Επιτροπής, οι επιχειρήσεις που μετείχαν στη FEDETAB ασκούσαν μεγάλη επιρροή στους λοιπούς βιομηχάνους και εισαγωγείς καθώς και στους εμπόρους χονδρικής και λιανικής πωλήσεως. Κατόπιν αυτού, η σύσταση αποτελεί πραγματική υποχρέωση για όλες τις επιχειρήσεις του τομέα. Αποτελούσε απόφαση ενώσεως επιχειρήσεων και συμφωνία μεταξύ τους που είχε ως αντικείμενο και αποτέλεσμα τον περιορισμό κατά τρόπο ουσιώδη του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς μεταξύ των βιομηχάνων και επικουρικά μεταξύ των εμπόρων χονδρικής πωλήσεως. Περαιτέρω, δεν ανταποκρινόταν στις προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης, διότι δεν επέφερε επαρκείς βελτιώσεις της διανομής ώστε να αντισταθμίσει τα περιοριστικά αποτελέσματα του ανταγωνισμού που προκαλούσε και δεν μπορούσε να εξασφαλίσει στους καταναλωτές δίκαιο τμήμα από το όφελος που μπορούσε ενδεχομένως να προκύψει.

103 Σύμφωνα με την εν λόγω σύσταση, η οργάνωση της διανομής των τσιγάρων στο Βέλγιο διέπεται από τις ακόλουθες τρεις αρχές:

— την κατανομή των εμπόρων χονδρικής και λιανικής πωλήσεως σε κατηγορίες και τον καθορισμό, τόσο στο επίπεδο του χονδρικού εμπορίου όσο και στο επίπεδο του λιανικού εμπορίου, ανωτάτων διαφοροποιημένων εκπτώσεων που χορηγούνται στους πελάτες επί τη βάσει τιμολογίων και ελαχίστων κριτηρίων (βαθμός εξειδικεύσεως σε προϊόντα καπνού, όγκος πωλήσεων, αριθ-

μός των προσφερομένων ειδών και αριθμός των σημείων πωλήσεως) που πρέπει να πληρούν οι εν λόγω έμποροι για να τους χορηγούνται τσιγάρα προς πώληση·

— την παροχή από τη FEDETAB στον έμπορο χονδρικής ή λιανικής πωλήσεως επιστροφής κατά τη λήξη του έτους, υπολογιζόμενης ανάλογα με τις αγορές τσιγάρων όλων των ειδών που πραγματοποίησε κατά το διάστημα του έτους από οποιονδήποτε βιομήχανο, μέλος ή μη της FEDETAB, Βέλγο ή αλλοδαπό·

— την αρχή της πληρωμής τοις μετρητοίς με δυνατότητα χορηγήσεως κατ' εξαίρεση ανώτατης προθεσμίας δεκαπέντε ημερών από την ημερομηνία που έφερε το τιμολόγιο.

104 Από την ανάπτυξη αυτή ανακύπτει ότι τα διάφορα μέτρα που ελήφθησαν πριν από την 1η Δεκεμβρίου 1975 και τα μέτρα που περιλαμβάνονται στη σύσταση, έστω και αν διαφέρουν από ορισμένες απόψεις, έχουν βασικά παρεμφερείς σκοπούς που αναφέρονται στο περιθώριο κέρδους των εμπόρων χονδρικής και λιανικής πωλήσεως (στο εξής «περιθώρια εμπορικού κέρδους»), στις επιστροφές κατά τη λήξη του έτους και στις προθεσμίες πληρωμής.

105 Για να εξεταστεί το ζήτημα αν τα επικρινόμενα μέτρα έχουν ως αντικείμενο ή ως σκοπό να εμποδίσουν, να περιορίσουν ή να νοθεύσουν τον ανταγωνισμό εντός της κοινής αγοράς πρέπει να εξεταστούν πρώτα και χωριστά για το σύνολο των δύο περιόδων τα μέτρα που αναφέρονται στα περιθώρια εμπορικού κέρδους, στην επιστροφή κατά τη λήξη του έτους και στις προθεσμίες πληρωμής.

2. Τα μέτρα που αναφέρονται στα περιθώρια εμπορικού κέρδους, στην επιστροφή κατά τη λήξη του έτους και στις ανώτατες προθεσμίες πληρωμής

α) Τα περιθώρια εμπορικού κέρδους

106 Όπως προκύπτει από την περιγραφή των επικρινομένων μέτρων, τα μέτρα αυτά χαρακτηρίζονται ιδίως από τη συμφωνία των βιομηχάνων επεξεργασμένων προϊόντων καπνού για την κατάταξη του εμπορίου τόσο στο επίπεδο του χονδρικού όσο και στο επίπεδο του λιανικού εμπορίου και για τα περιθώρια εμπορικού κέρδους που αντιστοιχούν σ' αυτή την κατάταξη. Το σύστημα αυτό τροποποιήθηκε, δυνάμει της συστάσεως της FEDETAB της 1ης Δεκεμβρίου 1975, μόνον κατά το σημείο ότι η σύσταση αυτή λαμβάνει υπόψη, όπως τόνισε και η Επιτροπή στην παράγραφο 97 της προσβαλλομένης αποφάσεως, τρία νέα κριτήρια για τον καθορισμό του ύψους των διαφόρων περιθωρίων, δηλαδή τον ετήσιο όγκο πωλήσεων, τον αριθμό των προσφερομένων ειδών και τον αριθμό των σημείων πωλήσεως που εξυπηρετούνται. Επιπλέον, το σύστημα που καθιέρωσε η σύσταση περιορίζεται μόνον στον υποτομέα των τσιγάρων ενώ τα μέτρα που ίσχυσαν προηγουμένως εφαρμόζονταν στο σύνολο των επεξεργασμένων προϊόντων καπνού.

107 Η Επιτροπή διαπιστώνει στα άρθρα 1 και 2 της αποφάσεως ότι η κατάταξη των Βέλγων εμπόρων χονδρικής και λιανικής πωλήσεως σε κατηγορίες και η χορήγηση στις κατηγορίες αυτές διαφορετικών περιθωρίων κέρδους συνιστά παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Αιτιολογεί τη διαπίστωση αυτή με τον ισχυρισμό (παράγραφοι 81 και 97) ότι το σύστημα αυτό αποτελεί περιορισμό του ανταγωνισμού τόσο για τους βιομηχάνους όσο και για τους εμπόρους χονδρικής πωλήσεως. Πράγματι, στερεί τους βιομηχάνους από τη δυνατότητα μεταξύ τους ανταγωνισμού στον τομέα των περιθωρίων κέρδους και τους εμπόρους χονδρικής πωλήσεως στον τομέα των υπηρεσιών που παρέχουν στους παραγωγούς. Τόσο στο σύστημα που ίσχυσε πριν από την 1η Δεκεμβρίου 1975 όσο και στο σύστημα που θεσπίστηκε με τη σύσταση της ημερομηνίας αυτής δεν ελήφθησαν υπόψη οι υπηρεσίες, πλην εκείνων που έχουν σχέση με την κατάταξη, που μπορούν να παράσχουν ατομικά οι μεσάζοντες.

108 Κατά την ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία η Επιτροπή υπογράμμισε ότι η ουσία των εν λόγω μέτρων συνίσταται στην οριζόντια εναρμονισμένη ενέργεια των προσφευγουσών στα θέματα των περιθωρίων κέρδους και των λοιπών χρηματικών πλεονεκτημάτων που παρέχουν οι βιομήχανοι και οι εισαγωγείς στους εμπόρους. Κατά την Επιτροπή, η πρόσδοση ομοιομορφίας σ' αυτά τα περιθώρια και πλεονεκτήματα αποτέλεσε το αυστηρό ισοδύναμο συμφωνίας τιμών μεταξύ παραγωγών και εισαγωγέων που ρύθμιζε το τίμημα που πρέπει να καταβληθεί για την υπηρεσία των μεσαζόντων. Το σύστημα αυτό αποτελεί σοβαρή παράβαση του συστήματος ανταγωνισμού που θέλησε η Συνθήκη.

109 Υπό το πρίσμα αυτό πρέπει να ερευνηθεί αν τα επικρινόμενα μέτρα καθόσον αναφέρονται στα περιθώρια εμπορικού κέρδους και στα λοιπά χρηματικά πλεονεκτήματα έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα, αντίθετα προς το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, να εμποδίσουν, να περιορίσουν ή να νοθεύσουν ουσιωδώς τον ανταγωνισμό στον τομέα των εν λόγω προϊόντων εντός της κοινής αγοράς.

110 Εκ πρώτης όψεως φαίνεται από το ίδιο το περιεχόμενο των επικρινομένων μέτρων ότι αυτά έχουν ως αντικείμενο τον αποκλεισμό της δυνατότητας των βιομηχάνων και των εισαγωγέων να διαπραγματεύονται με τους εμπόρους χονδρικής πωλήσεως ατομικά περιθώρια κέρδους και πιο ευνοϊκά πλεονεκτήματα ανάλογα με την κατάσταση της αγοράς. Αυτό επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι οι προσφεύγουσες παραδέχθηκαν ότι συμμορφώθηκαν στο σύστημα περιθωρίων κέρδους που καθιερώθηκε τόσο με τη σύσταση όσο και με τα μέτρα που ίσχυσαν πριν από αυτήν.

111 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν εντούτοις ότι διάφορες εθνικές διοικητικές ρυθμίσεις και πρακτικές που εφαρμόζονται στο Βέλγιο στον τομέα των επεξεργασμένων προϊόντων καπνού έχουν τόσο αποφασιστική επίπτωση στη συμπε-

ριφορά των Βέλγων βιομηχάνων και εισαγωγέων των προϊόντων αυτών, τόσο για τα περιθώρια κέρδους και λοιπά χρηματικά πλεονεκτήματα που παρέχουν στο εμπόριο όσο και για τις τιμές πωλήσεως στους καταναλωτές, ώστε τα επικρινόμενα μέτρα δεν μπορούν να έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού, τουλάχιστον κατά τρόπο ουσιώδη.

112 Από τις προηγούμενες σκέψεις προκύπτει ότι θα πρέπει να εξεταστεί η φύση και το περιεχόμενο των βελγικών αυτών ρυθμίσεων και πρακτικών και να εκτιμηθούν τα τυχόν αποτελέσματά τους στον ανταγωνισμό.

ι) Οι βελγικές διοικητικές κανονιστικές ρυθμίσεις και πρακτικές

— Η βελγική φορολογική ρύθμιση σχετικά με τους φόρους καταναλώσεως του καπνού

113 Από το φάκελο προκύπτει ότι τα επεξεργασμένα προϊόντα καπνού, ιδίως δε τα τσιγάρα, υπόκεινται στο Βέλγιο σε φορολογικό σύστημα που χαρακτηρίζεται με την εφαρμογή ενός φόρου καταναλώσεως ad valorem που υπολογίζεται επί της τιμής λιανικής πωλήσεως στον οποίο περιλαμβάνεται και ο φόρος προστιθεμένης αξίας (στο εξής θα αποκαλείται συνοπτικά λιανική τιμή). Το συνολικό ποσό των δύο αυτών φόρων πρέπει να το καταβάλει ο βιομήχανος ή ο εισαγωγέας κατά την αγορά των φορολογικών ταινιών που επικολλούνται στα διάφορα προϊόντα καπνού πριν διατεθούν στο εμπόριο, είτε κατασκευάζονται στο Βέλγιο είτε εισάγονται στη χώρα, και οι οποίες εμφαίνουν τη λιανική τιμή που ελήφθη υπόψη για τον υπολογισμό των οφειλομένων φορολογικών επιβαρύνσεων.

114 Κατά τη λιανική πώληση οφείλουν οι μεταπωλητές, σύμφωνα με το βελγικό δίκαιο, να τηρούν αυστηρά τις τιμές που αναγράφονται στις φορολογικές ταινίες. Η υποχρέωση αυτή προκύπτει από το άρθρο 58 του βελγικού νόμου της 3ης Ιουλίου 1969 που θέσπισε τον κώδικα ΦΠΑ, το οποίο ορίζει ότι όσον αφορά τα εν λόγω προϊόντα ο φόρος αυτός υπολογίζεται βάσει της τιμής που αναγράφεται επί της φορολογικής ταινίας, η οποία πρέπει να είναι η δεσμευτική τιμή πωλήσεως στον καταναλωτή. Κατά συνέπεια, από την 1η Ιανουαρίου 1971, ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος των διατάξεων του άρθρου 58, η λιανική τιμή την οποία επέλεξε ο βιομήχανος ή ο εισαγωγέας καθίσταται αυτομάτως η δεσμευτική τιμή πωλήσεως στον καταναλωτή.

115 Είναι βέβαιον ότι καθ' όλη τη διάρκεια της εφαρμογής των επιδίκων μέτρων και τουλάχιστον από τις 13 Μαρτίου 1962, ημερομηνίας ενάρξεως της ισχύος του κανονισμού 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, τα επεξεργασμένα προϊόντα καπνού πλήττονταν και εξακολουθούν πάντοτε να πλήττονται από υψηλό αναλογικό φόρο καταναλώσεως.

116 Πράγματι, από το φάκελο προκύπτει ότι η φορολογική επιβάρυνση που αναλογεί στη λιανική τιμή αναλύεται ως εξής: ειδικός φόρος καταναλώσεως που ανέρχεται σε συγκεκριμένο ποσό βελγικών φράγκων κατά τεμάχιο· αναλογικός φόρος καταναλώσεως που ανέρχεται σε συγκεκριμένο ποσοστό της λιανικής τιμής· φόρος προστιθεμένης αξίας που υπολογίζεται επί της αξίας των μη φορολογικών στοιχείων της λιανικής τιμής και επί του συνολικού φόρου καταναλώσεως. Έτσι, αυτός ο φόρος καταναλώσεως είναι σχεδόν αποκλειστικά αναλογικός, η δε σχέση μεταξύ του ειδικού φόρου καταναλώσεως και του αναλογικού φόρου καταναλώσεως είναι 5 προς 95. Από έναν αριθμητικό πίνακα που υπέβαλε η Επιτροπή με το δικόγραφο ανταπαντήσεώς της και του οποίου η ακρίβεια δεν αμφισβητήθηκε από τις προσφεύγουσες προκύπτει ότι κατά την 1η Ιανουαρίου 1979 οι φόροι καταναλώσεως αποτελούσαν το 65,65% και ο ΦΠΑ το 5,66% ενός κυτίου 25 τσιγάρων στην κατηγορία τιμής εκείνων των τσιγάρων που ζητούνται περισσότερο στο Βέλγιο — 41 βελγικά φράγκα — έτσι ώστε το τμήμα των φόρων που περιλαμβάνονταν στη λιανική τιμή ήταν 71,31%. Η απόφαση της Επιτροπής διαπιστώνει στην παράγραφο 11 ότι στο σύνολό της η φορολογική επίπτωση επί της λιανικής τιμής είναι περίπου το 70% της τιμής αυτής. Από αυτό προκύπτει ότι η μη φορολογική αναλογία της λιανικής τιμής η οποία συντίθεται αφενός μεν από το μερίδιο του βιομηχάνου ή του εισαγωγέα, αφετέρου δε από το εμπορικό κέρδος, αποτελεί το 30% περίπου της λιανικής τιμής.

117 Πρέπει να παρατηρηθεί ότι η σχέση 5 προς 95 μεταξύ του ειδικού φόρου καταναλώσεως και του αναλογικού φόρου καταναλώσεως είναι σύμφωνη με την ελάχιστη απαίτηση που θέτει η οδηγία 72/464 του Συμβουλίου, της 19ης Δεκεμβρίου 1972, περί των φόρων, πλην των φόρων κύκλου εργασιών, που πλήττουν την κατανάλωση βιομηχανοποιημένων καπνών (ΕΕ ειδ. έκδ. τόμος 09/01), όπως τροποποιήθηκε ειδικότερα με την οδηγία του Συμβουλίου 77/805, της 19ης Δεκεμβρίου 1977 (ΕΕ ειδ. έκδ. τόμος 09/01). Η οδηγία αυτή θεσπίζει την αρχή της εναρμονίσεως των εθνικών δομών των φόρων καταναλώσεως σε περισσότερα στάδια μέσα στο πλαίσιο ενός συστήματος φόρων καταναλώσεως που πρέπει να θεσπίσει κάθε κράτος μέλος, το οποίο περιέχει ένα αναλογικό στοιχείο υπολογιζόμενο επί της λιανικής τιμής και ένα ειδικό στοιχείο υπολογιζόμενο κατά μονάδα προϊόντος. Όπως προκύπτει από το προοίμιο της οδηγίας, η εναρμόνιση αυτή έχει κυρίως ως σκοπό την προοδευτική εξάλειψη των φορολογικών συστημάτων που πλήττουν, μέσα στα κράτη μέλη, την κατανάλωση καπνού και των παραγόντων που μπορούν να εμποδίσουν την ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων αυτών και να νοθεύσουν τους όρους του ανταγωνισμού, τόσο στο εθνικό όσο και στο κοινοτικό επίπεδο.

118 Το άρθρο 10 της οδηγίας 72/464 και το άρθρο 10β, παράγραφος 5, της οδηγίας 77/805 επιτρέπουν πάντως στα κράτη μέλη να εισπράττουν επί των τσιγάρων έναν ελάχιστο φόρο καταναλώσεως του οποίου το ύψος δεν μπορεί να είναι ανώτερο από το 90% του συνολικού ποσού του αναλογικού φόρου καταναλώ-

σεως και του ειδικού φόρου καταναλώσεως που εισπράττουν για την κατηγορία των τσιγάρων που έχουν τη μεγαλύτερη ζήτηση. Είναι δεδομένο ότι το βελγικό κράτος κάνει χρήση αυτής της δυνατότητας ώς το ανώτατο επιτρεπτό όριο.

— Τα μέτρα ελέγχου των τιμών στο Βέλγιο και η βελγική φορολογική πολιτική

119 Η υπουργική απόφαση της 22ας Δεκεμβρίου 1971 προβλέπει ότι οι παραγωγοί και οι εισαγωγείς υποχρεούνται να γνωστοποιούν στο Υπουργείο Οικονομικών Υποθέσεων, το αργότερο τρεις μήνες πριν από την εφαρμογή της, κάθε αύξηση τιμής που προτίθενται να εφαρμόσουν στη βελγική αγορά επί όλων των προϊόντων, υλικών, τροφίμων ή εμπορευμάτων και επί όλων των παροχών. Ο Υπουργός Οικονομικών Υποθέσεων μπορεί να γνωστοποιήσει στη δηλούσα επιχείρηση, πριν από τη λήξη της πιο πάνω προθεσμίας, ότι η δηλωθείσα ανατίμηση δεν μπορεί να εφαρμοστεί εν όλω ή εν μέρει επί έξι το πολύ μήνες. Μετά την παρέλευση της προθεσμίας που όρισε ο υπουργός η επιχείρηση μπορεί να εφαρμόσει την ανατίμηση που δήλωσε, αλλά οφείλει να ανακοινώσει τις τιμές με τις οποίες πράγματι πωλεί.

120 Σε κάθε περίπτωση πρέπει πάντως να παρατηρηθεί ότι, μολονότι στον τομέα των επεξεργασμένων καπνών είναι δυνατές οι ατομικές ανακοινώσεις από μεμονωμένες επιχειρήσεις, στην πράξη όμως φαίνεται ότι τις διαπραγματεύσεις για τις ανατιμήσεις τις διεξάγουν στις περισσότερες περιπτώσεις οι επαγγελματικές ενώσεις των διαφόρων κλάδων του τομέα. Φαίνεται εξάλλου ότι, στο πλαίσιο των συλλογικών διαπραγματεύσεων, όλα τα στοιχεία της λιανικής τιμής, περιλαμβανομένων και των ανωτάτων περιθωρίων εμπορικού κέρδους, υπόκεινται σε ενδελεχή έρευνα, τόσο από το Υπουργείο Οικονομικών Υποθέσεων όσο και από το Υπουργείο Δημοσίων Οικονομικών, το οποίο ασκεί σημαντική επίδραση επί του ποσού της αυξήσεως της λιανικής τιμής.

121 Πράγματι, δεδομένου ότι τα επεξεργασμένα καπνά αποτελούν πολύ σημαντική πηγή φορολογικών εσόδων, η κυβέρνηση επαγρυπνεί ώστε τα φορολογικά έσοδα να μη μειώνονται από πολύ μεγάλη αύξηση των λιανικών τιμών, που θα μπορούσε να προκαλέσει μείωση της καταναλώσεως. Οι προσφεύγουσες ανέφεραν υπό τύπο παραδείγματος ορισμένες κυβερνητικές επεμβάσεις που είχαν ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση τέτοιας αυξήσεως.

122 Επιπλέον, όπως βεβαίωσε η Βελγική Κυβέρνηση, εις απάντηση γραπτής ερωτήσεως του Δικαστηρίου, δεν επιτρέπεται, δυνάμει των νομοθετικών και κανονιστικών βελγικών φορολογικών διατάξεων, στο βιομήχανο ή στον εισαγωγέα να διαθέτει προς πώληση συγχρόνως τσιγάρα της ίδιας ποιότητας, του ίδιου σήματος, που να προσφέρονται στον ίδιο αριθμό με την ίδια συσκευασία, αλλά με

διαφορετικές τιμές επί της φορολογικής ταινίας. Η Βελγική Κυβέρνηση παρατηρεί ότι η προϋπόθεση αυτή είναι σύμφωνη προς το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 72/464 του Συμβουλίου που προβλέπει ότι ο αναλογικός φόρος καταναλώσεως υπολογίζεται επί της ανωτάτης τιμής λιανικής πωλήσεως. Πράγματι, σύμφωνα με τη Βελγική Κυβέρνηση, αν υφίσταντο περισσότερες ανώτατες τιμές για το ίδιο προϊόν κατά τον ίδιο χρόνο αυτό, θα είχε ως συνέπεια ότι σ' όλες τις περιπτώσεις πλην μιας — της περιπτώσεως της υψηλότερης τιμής — ο φόρος καταναλώσεως θα εισπράττετο σε χαμηλότερη βάση από τη νόμιμη.

ιι) Εκτίμηση των αποτελεσμάτων επί του ανταγωνισμού που προκαλούνται από τις κανονιστικές ρυθμίσεις και πρακτικές που αναφέρονται στο στοιχείο ι)

123 Η Επιτροπή περιέγραψε στις παραγράφους 4 ώς 18 της αποφάσεως τις λεπτομέρειες καθορισμού των τιμών και την είσπραξη του φόρου επί των επεξεργασμένων προϊόντων καπνού στο Βέλγιο και στην παράγραφο 36 μνημόνευσε την έναρξη της ισχύος, την 1η Ιανουαρίου 1971, του άρθρου 58 του βελγικού κώδικα περί ΦΠΑ.

124 Η Επιτροπή θεωρεί, στην παράγραφο 88 της αποφάσεως, ότι κακώς υποστηρίζουν η FEDETAB και οι λοιπές επιχειρήσεις ότι τα μέτρα που ίσχυαν πριν από τη σύσταση δεν αποτελούσαν ουσιώδεις περιορισμούς του ανταγωνισμού επειδή, λόγω της βαρύτητας των φόρων και του συστήματος ανακοινώσεως των αυξήσεων των περιθωρίων κέρδους και των τιμών μεταπωλήσεως για τα προϊόντα καπνού που εφήρμοζε το βελγικό κράτος, το κράτος αυτό περιόριζε σημαντικά το δυνατό πεδίο δράσεως του ανταγωνισμού στον τομέα αυτό και ωθούσε έτσι τις επιχειρήσεις που κινούνται στο χώρο αυτό σε παρεμφερή συμπεριφορά. Προσθέτει δε ότι, ναι μεν οι εθνικές νομοθετικές ή κανονιστικές διατάξεις έχουν ενδεχομένως ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού, τα αποτελέσματα όμως των ιδιωτικών περιορισμών που προστίθενται σ' αυτούς τους κρατικούς περιορισμούς δεν παύουν να είναι ακόμη πιο ουσιώδη.

125 Η Επιτροπή επικαλείται στην παράγραφο 105 της αποφάσεως την ίδια συλλογιστική για να απορρίψει την άποψη σύμφωνα με την οποία «οι περιορισμοί του ανταγωνισμού που περιλαμβάνονται στη σύσταση δεν μπορούν να είναι ουσιώδεις λόγω της βαρύτητας των επεμβάσεων του βελγικού κράτους στον τομέα του καπνού».

126 Είναι επομένως αναγκαίο να ερευνηθεί καταρχάς αν, αντίθετα προς την άποψη της Επιτροπής, η βελγική κανονιστική ρύθμιση και η εφαρμογή της, όπως περιγράφηκαν πιο πάνω, έχουν ως αποτέλεσμα είτε να αποκλείουν, όπως ισχυρίζονται οι προσφεύγουσες, τη δυνατότητα των βιομηχάνων και των εισαγωγέων να ανταγωνιστούν ουσιωδώς μεταξύ τους ως προς τα περιθώρια εμπορικού

κέρδους που θα επιτρέπουν, είτε να θέτουν σε σοβαρή αμφιβολία την ύπαρξη τέτοιας δυνατότητας. Πράγματι, σε κάθε μια από τις δύο περιπτώσεις το Δικαστήριο θα καταλήξει στη διαπίστωση ότι η προσβαλλομένη απόφαση της Επιτροπής δεν έλαβε ορθώς ή επαρκώς υπόψη την επίπτωση της εν λόγω κανονιστικής ρυθμίσεως και την εφαρμογή της από τις αρμόδιες βελγικές αρχές για τις δυνατότητες ανταγωνισμού αυτών των επιχειρηματιών.

127 Θα πρέπει να παρατηρηθεί προεχόντως στο θέμα αυτό ότι, όπως συμφωνούν και οι διάδικοι, σ' ένα σύστημα αναλογικού κυρίως φόρου καταναλώσεως, όπως αυτό που εφαρμόζεται στο Βέλγιο, κάθε μεταβολή του μεριδίου του βιομηχάνου ή του εισαγωγέα που περιλαμβάνεται στη λιανική τιμή συνεπάγεται πολλαπλασίως μεγαλύτερη αλλαγή στη φορολογική επιβάρυνση, κατά συνέπεια δε στην ίδια τη λιανική τιμή στην περίπτωση που η μεταβολή αυτή έχει διαρρυθμιστεί κατά τρόπο που να επιρρίπτεται επί της τιμής. Το πολλαπλασιαστικό αυτό αποτέλεσμα λειτουργεί καταρχήν τόσο για μια ανοδική όσο και για μια πτωτική μεταβολή. Πάντως, στην τελευταία αυτή περίπτωση, η φθίνουσα επίπτωση του πολλαπλασιαστή, που λειτουργεί υπέρ του καταναλωτή, περιορίζεται από τον ελάχιστο φόρο καταναλώσεως που θέσπισε το βελγικό κράτος σύμφωνα με τις οδηγίες 72/464 και 77/805 του Συμβουλίου, λόγω του ότι ο φόρος αυτός καταναλώσεως καθορίστηκε στο 90% του συνολικού ποσού του αναλογικού και του ειδικού φόρου καταναλώσεως που εισπράττει το βελγικό κράτος από την κατηγορία των τσιγάρων που έχουν τη μεγαλύτερη ζήτηση.

128 Από το πολλαπλασιαστικό αυτό αποτέλεσμα, σε συνδυασμό με τον ελάχιστο φόρο καταναλώσεως που ισχύει στο βελγικό κράτος για την εξασφάλιση των φορολογικών του εσόδων προκύπτει ότι κάθε ανταγωνιστική προσπάθεια στα περιθώρια κέρδους, εκ μέρους του βιομηχάνου ή του εισαγωγέα, η οποία επιρρίπτεται στη λιανική τιμή, είναι περιορισμένη.

129 Επιπλέον, ναι μεν καταρχήν η βελγική κανονιστική ρύθμιση σχετικά με τους φόρους καταναλώσεως και τον έλεγχο των τιμών δεν εμποδίζει το βιομήχανο ή τον εισαγωγέα να εκλέξει τη λιανική τιμή που επιθυμεί για καθένα από τα προϊόντα του, αυτή όμως η ελευθερία εκλογής υπόκειται στην πραγματικότητα σε διάφορες δεσμεύσεις. Πράγματι, όπως έχει ήδη λεχθεί, φαίνεται ότι η πρακτική εφαρμογή στον τομέα των επεξεργασμένων καπνών των μέτρων ελέγχου των τιμών, στα οποία μετέχουν ιδίως οι φορολογικές αρχές, ευνοεί τις συλλογικές διαπραγματεύσεις με τις επαγγελματικές ενώσεις που εκπροσωπούν τους διαφόρους κλάδους του τομέα, έστω και αν αυτό το σύστημα δεν αποκλείει τη δυνατότητα για τις μεμονωμένες επιχειρήσεις να προβαίνουν σε ατομικές ανακοινώσεις, ιδίως στην περίπτωση εισαγωγής στο εμπόριο ενός νέου είδους τσιγάρων. Επομένως, στο πλαίσιο αυτών των διαπραγματεύσεων, οι φορολογικές αρχές, οι οποίες μεριμνούν κυρίως για την εξασφάλιση των εσόδων που προκύπτουν από τη φορολογία των εν λόγω προϊόντων, ασκούν σοβαρή επιρροή

στον καθορισμό των λιανικών τιμών. Κατά τη διάρκεια της διαδικασίας διαφάνηκε επίσης ότι το βελγικό κράτος μπορεί, χρησιμοποιώντας την ποικιλία των φορολογικών ταινιών, να παρεμποδίσει την ελευθερία των επιχειρήσεων κατά την εκλογή των λιανικών τιμών για τα προϊόντα τους. Η προσφεύγουσα BAT ισχυρίστηκε σχετικά ότι αφού εισήγαγε ένα καινούριο είδος φθηνών τσιγάρων, υποχρεώθηκε να αυξήσει την τιμή κατά 6 βελγικά φράγκα το κυτίο για να μπορέσει να τα διαθέσει στο εμπόριο σε τιμή που να αντιστοιχεί στη χαμηλότερη ταινία που δίνει η διοίκηση, δεδομένου ότι η τελευταία κατήργησε τις ταινίες που αντιστοιχούσαν σε χαμηλότερες τιμές.

130 Από το σύνολο των σκέψεων που αναπτύχθηκαν πιο πάνω προκύπτει ότι, στον τομέα των επεξεργασμένων καπνών, η βελγική κανονιστική ρύθμιση για τους φόρους καταναλώσεως και τον έλεγχο των τιμών, καθώς και η εφαρμογή της στο πλαίσιο της φορολογικής πολιτικής που ακολουθεί το κράτος, έχει ως αποτέλεσμα να καθιστά σχεδόν ανύπαρκτη τη δυνατότητα των βιομηχάνων και των εισαγωγέων να κάνουν μεταξύ τους ανταγωνισμό, το αποτέλεσμα του οποίου να επιρρίπτεται στο ποσό της λιανικής τιμής.

131 Αντιθέτως, πρέπει να τονιστεί ότι ουδόλως αποδείχθηκε ότι η εν λόγω κανονιστική ρύθμιση ή η εκτέλεσή της εμποδίζει το βιομήχανο ή τον εισαγωγέα να χορηγήσει ατομικά, επί του μεριδίου που τους ανήκει μέσα σε μια δεδομένη λιανική τιμή, μεγαλύτερο περιθώριο κέρδους σε ορισμένους εμπόρους χονδρικής πωλήσεως. Επομένως, όταν οι προσφεύγουσες προβαίνουν σε εναρμονισμένες ενέργειες σχετικά με το ανώτατο πεδίο περιθωρίων κέρδους που παρέχουν στους εμπόρους χονδρικής πωλήσεως, εμποδίζονται μεταξύ τους συλλογικά να ανταγωνιστούν και περιορίζουν συγχρόνως την παρότρυνση των μεσαζόντων τους να ακολουθήσουν πολιτική πωλήσεως που θα ευνοούσε τα προϊόντα του βιομηχάνου ή του εισαγωγέα από τους οποίους λαμβάνουν ή ελπίζουν να λάβουν ευνοϊκότερο περιθώριο κέρδους.

132 Στο σημείο αυτό πρέπει να υπογραμμιστεί ότι το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης απαγορεύει κάθε περιορισμό του ανταγωνισμού, σε κάθε κλιμάκιο εμπορίας μεταξύ του παραγωγού και του τελικού καταναλωτή. Έτσι λοιπόν το άρθρο 85, παράγραφος 1, ομιλεί στην περίπτωση α γενικά για «όρους συναλλαγής», στην περίπτωση β για την «παραγωγή» καθώς και για τη «διάθεση» και στην περίπτωση γ, χωρίς καμιά διάκριση μεταξύ των διαφόρων σταδίων εμπορίας, για «αγορές» ή για «πηγές» εφοδιασμού.

133 Εξάλλου, στην προκειμένη υπόθεση, έστω και αν το τμήμα της λιανικής τιμής που αποδίδεται στο Δημόσιο είναι σημαντικό, απομένει για τον παραγωγό ή τον εισαγωγέα αρκετό περιθώριο κέρδους που να επιτρέπει αποτελεσματικό ανταγωνισμό και μάλιστα για προϊόντα τρέχουσας κατανάλωσης που προέρ-

χονται από μαζική παραγωγή και για τα οποία μια περιορισμένη μείωση της τιμής στο επίπεδο της παραγωγής ή της εισαγωγής μπορεί να έχει αισθητό αποτέλεσμα στο επίπεδο της καταναλώσεως.

134 Η εναρμονισμένη ενέργεια ως προς τα περιθώρια κέρδους, που περιλαμβάνει τόσο η σύσταση της 1ης Δεκεμβρίου 1975 όσο και τα μέτρα που ελήφθησαν πριν από αυτή και η οποία απορρέει από σύμπραξη μεταξύ της πλειονότητας των παραγωγών και των εισαγωγέων προϊόντων μεγάλης καταναλώσεως σε ουσιώδες μερίδιο της κοινής αγοράς, δηλαδή στο Βέλγιο, πρέπει να λογιστεί ότι συνιστά περιορισμό του ανταγωνισμού που εμπίπτει στην απαγόρευση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, υπό την προϋπόθεση αφενός μεν ότι μπορεί να επηρεάσει ουσιωδώς το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών, αφετέρου δε ότι δεν υφίστανται στην προκειμένη περίπτωση άλλα στοιχεία που να επιτρέπουν τη διαπίστωση ότι το σύστημα διανομής που εφαρμόστηκε από τις προσφεύγουσες δεν εμπίπτει, στο σύνολό του, στην εν λόγω απαγόρευση.

135 Οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται σχετικώς, στηριζόμενες στην απόφαση του Δικαστηρίου της 25ης Οκτωβρίου 1977 στην υπόθεση 26/76, Metro SB-Großmärkte GmbH κατά Επιτροπής (Recueil 1977, σ. 1875), ότι ο στόχος εξασφαλίσεως ορισμένου επιπέδου εσόδων για το εξειδικευμένο εμπόριο για να διατηρηθεί αυτός ο τρόπος διανομής δεν εμπίπτει αναγκαστικά στην απαγόρευση του άρθρου 85, παράγραφος 1, λαμβανομένης υπόψη της ευνοϊκής επιρροής του στη δομή της αγοράς. Το Δικαστήριο δέχθηκε με την προαναφερθείσα απόφασή του ότι τα μέτρα που χρησιμεύουν στη διατήρηση του παραδοσιακού εμπορίου, διαχωρίζοντας τις λειτουργίες του χονδρικού εμπορίου σε σχέση με τις λειτουργίες του λιανικού εμπορίου, δεν περιορίζουν αναγκαστικά τον ανταγωνισμό και ότι μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο εξαιρέσεως δυνάμει του άρθρου 85, παράγραφος 3. Το Δικαστήριο δέχθηκε ιδίως ότι ο ανταγωνισμός στις τιμές δεν έχει απόλυτη προτεραιότητα σε σχέση με άλλες αποτελεσματικές μορφές ανταγωνισμού.

136 Οι προσφεύγουσες κατηγορούν την Επιτροπή ότι δεν έλαβε ορθώς υπόψη της τα στοιχεία αυτά κατά την εκτίμηση του συστήματος διανομής που αποτελεί το αντικείμενο των εν λόγω μέτρων.

137 Πρέπει εντούτοις να παρατηρηθεί ότι η Επιτροπή δεν επικρίνει την αρχή της κατανομής των λειτουργιών μεταξύ των μεσαζόντων, αλλά μάλλον την εναρμονισμένη ενέργεια μεταξύ βιομηχάνων και εισαγωγέων που αφορούν τα χρηματικά πλεονεκτήματα που χορηγούνται στους μεσάζοντες.

138 Επιπλέον, είναι μεν αληθές ότι το Δικαστήριο αφιέρωσε στην απόφαση Metro ορισμένες σκέψεις στο ζήτημα της τυχόν συμφωνίας ενός συστήματος επιλεκτικής διανομής με το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, στην υπόθεση όμως

εκείνη επρόκειτο για σύστημα που επινοήθηκε, διαφορετικά από το επίδικο σύστημα στις υπό κρίση υποθέσεις, για τη διανομή διαρκών καταναλωτικών αγαθών υψηλής τεχνολογίας, έτσι ώστε οι μεταπωλητές έπρεπε να επιλέγονται βάσει ποιοτικών κριτηρίων.

139 Πρέπει ωσαύτως να υπομνηστεί ότι στην ίδια υπόθεση η προσφεύγουσα προσέβαλε απόφαση της Επιτροπής κατά το μέτρο που είχε παράσχει σ' ένα σύστημα διανομής που είχε οργανώσει ένας μεμονωμένος βιομήχανος το ευεργέτημα της εξαιρέσεως, βάσει του άρθρου 85, παράγραφος 3, από την απαγόρευση του άρθρου 85, παράγραφος 1. Επιπλέον, το Δικαστήριο δέχθηκε ότι ήταν έργο της Επιτροπής να επαγρυπνεί ώστε να μην ενισχυθεί η ακαμψία της δομής των τιμών στο επίπεδο των αναγνωρισμένων διανομέων του εν λόγω βιομηχάνου, πράγμα που μπορούσε να συμβεί στην περίπτωση πολλαπλασιασμού των δικτύων επιλεκτικής διανομής για την εμπορία του ίδιου προϊόντος.

140 Επομένως, η άποψη των προσφευγουσών, σύμφωνα με την οποία η Επιτροπή κακώς έκρινε ότι τα επικρινόμενα μέτρα εμποδίζουν τον ανταγωνισμό, ιδίως κατά την παροχή περιθωρίων εμπορικού κέρδους, δεν μπορεί να βρει κανένα έρεισμα στη συλλογιστική του Δικαστηρίου στην υπόθεση Metro.

141 Πρέπει επομένως να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η συμφωνία των προσφευγουσών στο θέμα της βαρύτητας των περιθωρίων κέρδους που έπρεπε να χορηγήσουν στους αμέσους μεταπωλητές τους, η οποία εμποδίζει τις δυνάμεις της αγοράς να προσδιορίζουν το εύρος αυτών των πλεονεκτημάτων, ιδίως σε συνάρτηση με τις υπηρεσίες που μπορούν να παράσχουν ατομικά αυτοί οι μεσάζοντες, περιέχει περιορισμό του ανταγωνισμού, ο οποίος απαγορεύεται από το άρθρο 85, παράγραφος 1, εφόσον μπορεί επίσης να επηρεάσει ουσιωδώς το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.

β) Η επιστροφή κατά τη λήξη του έτους

142 Όπως προκύπτει από τα παραρτήματα που έχουν επισυναφθεί στην επιστολή της 26ης Ιανουαρίου 1971 την οποία απηύθυνε η FEDETAB στην Επιτροπή, οι βιομήχανοι μέλη της FEDETAB κατέβαλαν από την 1η Ιανουαρίου 1971, μέσω αυτής, στους εμπόρους χονδρικής και λιανικής πωλήσεως μια επιστροφή κατά τη λήξη του έτους το ύψος της οποίας κυμαινόταν ανάλογα με την πώληση τσιγάρων κατά τη διάρκεια του έτους, μεταξύ 20 και 200 centimes ανά 1 000 τσιγάρα. Πρέπει όμως να παρατηρηθεί ότι ούτε η αιτιολογία (παράγραφοι 19 ώς 27 και 81) ούτε το άρθρο 1 του διατακτικού της προσβαλλομένης αποφάσεως αναφέρουν σαφώς την επιστροφή αυτή για την περίοδο πριν από τη σύσταση. Κατά συνέπεια, η επιστροφή κατά τη λήξη του έτους θα πρέπει να ερευνηθεί μόνο μέσα στο πλαίσιο της συστάσεως.

143 Σχετικά είναι δεδομένο ότι, όπως επισημαίνει η Επιτροπή στην παράγραφο 74 της αποφάσεως, κάθε άμεσος πελάτης — έμπορος χονδρικής ή λιανικής πωλήσεως — μπορεί να τύχει εκ μέρους της FEDETAB αυτής της επιστροφής, το μέγεθος της οποίας εμφαίνεται στη σύσταση και υπολογίζεται ανάλογα με τις αγορές τσιγάρων όλων των ειδών που πραγματοποίησε ο πελάτης κατά το διάστημα του έτους από οποιονδήποτε βιομήχανο, μέλος ή μη της FEDETAB, Βέλγο ή αλλοδαπό. Από το φάκελο προκύπτει ότι η επιστροφή ανέρχεται σε ένα τοις εκατό της τιμής αγοράς. Οι απαραίτητες πληροφορίες για τον υπολογισμό των επιστροφών στα τσιγάρα που αντιστοιχούν σε κάθε πελάτη συγκεντρώνονται από τη FEDETAB ή από εξουσιοδοτημένο προς τούτο οργανισμό.

144 Κατά την Επιτροπή, το σύστημα επιστροφών κατά τη λήξη του έτους που ρύθμισε η σύσταση είχε ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού μεταξύ των βιομηχάνων που προσχώρησαν σ' αυτή, καθόσον είχε καταστήσει χωρίς ενδιαφέρον μια αυξημένη ανταγωνιστική προσπάθεια εκ μέρους των μεσαζόντων για να αποκτήσουν συμπληρωματικά πλεονεκτήματα, χωρίς επίσης ενδιαφέρον τη συγκέντρωση των αγορών των μεσαζόντων από ορισμένο βιομήχανο και δυσχερέστερη την πρόσβαση στην αγορά για τους βιομηχάνους που επιθυμούσαν να εισχωρήσουν σ' αυτή.

145 Η προσφεύγουσα FEDETAB ισχυρίζεται αντιθέτως ότι η ανταγωνιστική προσπάθεια προτρέπεται ακριβώς με τη διαφοροποίηση των ποσοστών της επιστροφής ανάλογα με τις πωληθείσες ποσότητες. Περαιτέρω προβάλλει ότι προσθέτοντας το ποσό των αμέσων περιθωρίων κέρδους και των επιστροφών κατά τη λήξη του έτους επιτυγχάνεται ακριβώς το ανώτατο ποσό που επιτρέπει το Υπουργείο Οικονομικών Υποθέσεων στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων για τις αυξήσεις των τιμών. Η επιστροφή δεν επιβάλλεται τυπικά σε κανέναν, αλλά αξιώνεται έντονα από τους εμπόρους χονδρικής πωλήσεως, έτσι ώστε κανένας προμηθευτής να μην μπορεί στην πραγματικότητα να την αποφύγει. Σε καμιά περίπτωση δεν μπορεί να αποτελέσει, λαμβάνοντας υπόψη το ελάχιστο ποσό της, βαριά επιβάρυνση για το βιομήχανο, ανεξάρτητα από το μέγεθος των αγορών που έκανε ο μεταπωλητής από αυτόν.

146 Πρέπει καταρχάς να παρατηρηθεί σχετικά με την εν λόγω επιστροφή ότι, όπως τα άμεσα περιθώρια κέρδους που παρέχονται στο εμπόριο, αποτελεί, στο πλαίσιο της συστάσεως, αντικείμενο εναρμονισμένης ενέργειας μεταξύ των προσφευγουσών. Όπως προκύπτει από τη δήλωση αυτής της ίδιας της FEDETAB, η επιστροφή πρέπει να κριθεί μαζί με τα άμεσα περιθώρια κέρδους· αν κριθεί έτσι, αποτελεί στοιχείο των ανωτάτων περιθωρίων κέρδους των οποίων το επίπεδο αποτελεί το αντικείμενο συλλογικής ενεργείας εκ μέρους των προσφευγουσών, που έχει ως αντικείμενο και ως σκοπό, όπως ελέχθη ήδη, τον ουσιώδη περιορισμό του ατομικού ανταγωνισμού στον τομέα αυτόν μεταξύ βιομηχάνων και εισαγωγέων στη βελγική αγορά τσιγάρων.

γ) Οι κανόνες σχετικά με τις προθεσμίες πληρωμής

147 Όσον αφορά τα μέτρα που ελήφθησαν πριν από τη σύσταση σχετικά με τις ανώτατες προθεσμίες πληρωμής πρέπει να υπομνηστεί ότι, με επιστολή της 23ης Δεκεμβρίου 1971 που καταρτίστηκε σε χαρτί με επικεφαλίδα της FEDETAB, εννέα βιομήχανοι τσιγάρων, περιλαμβανομένων και των λοιπών προσφευγουσών πλην της εταιρίας BAT, ειδοποίησαν τους εμπόρους χονδρικής πωλήσεως και άλλους που απελάμβαναν τους όρους χονδρικού εμπορίου ότι αποφάσισαν να θέσουν τέρμα στις μακροπρόθεσμες πιστώσεις και ότι οι πιστώσεις αυτές θα περιορίζονταν προοδευτικά σε 15 το πολύ ημέρες.

148 Η σύσταση της 1ης Δεκεμβρίου 1975 εξαγγέλλει τον κανόνα της πληρωμής τοις μετρητοίς υπό την επιφύλαξη της δυνατότητας των βιομηχάνων να χορηγούν κατ' εξαίρεση σε έναν ή περισσότερους πελάτες τους προθεσμία που δεν μπορεί να είναι ανώτερη των δεκαπέντε ημερών από την ημερομηνία που φέρει το τιμολόγιο.

149 Κατά τη FEDETAB, η σύσταση διαπνέεται από τις ίδιες ανησυχίες στα θέματα προθεσμιών πληρωμής με εκείνες που προκάλεσαν την επιστολή της 23ης Δεκεμβρίου 1971. Κατά τη FEDETAB, η ανακοίνωση αυτή απαντούσε σε αίτημα της επιχειρήσεως GB, εταιρία εμπορίας με μεγάλα καταστήματα, να ορίσει τις προθεσμίες πιστώσεων σε 90 ημέρες από το τέλος του μηνός, ενέργεια που αποτελούσε πολιτική πιέσεως όλων των μεγάλων καταστημάτων. Προσθέτει δε ότι, «για να δοθεί στην επιστολή της FEDETAB όλο το απαιτούμενο βάρος», οι κυριότεροι βιομήχανοι μέλη της FEDETAB αποφάσισαν να την υπογράψουν. Η απόκριση αυτή αποτέλεσε πράξη άμυνας. Πράγματι, κάθε σημαντική παράταση των προθεσμιών πιστώσεως είχε αναπόφευκτη επίπτωση στις τιμές εις βάρος του καταναλωτή λόγω ιδίως του πολλαπλασιαστικού αποτελέσματος του βελγικού φορολογικού συστήματος για τα τσιγάρα. Υπό τις περιστάσεις αυτές, κάθε καθυστέρηση θα προκαλούσε, κατά τη FEDETAB, κατάρρευση της αγοράς.

150 Οι προσφεύγουσες επικαλούνται εξάλλου, προς υποστήριξη των διατάξεων της συστάσεως για τις προθεσμίες πληρωμής, την επίπτωση του βελγικού φορολογικού συστήματος στις δυνατότητες ανταγωνισμού στον τομέα αυτόν, λαμβανομένης ιδίως υπόψη της δυνάμεως της ζητήσεως που εκπροσωπούσαν τα μεγάλα καταστήματα. Πράγματι, οι διατάξεις αυτές δεν προσέβαλλαν το νόμιμο ανταγωνισμό, αλλά απέβλεπαν στην αντιμετώπιση των καταχρήσεων του ανταγωνισμού στις οποίες θα κατέφευγαν τα μεγάλα καταστήματα που θα επωφελούνταν από το γεγονός ότι το βελγικό κράτος καθιστά το βιομήχανο ή τον εισαγωγέα τσιγάρων εισπράκτορα των φόρων που πλήττουν τα τσιγάρα. Το χρέος των μεσαζόντων θα αποτελούνταν, ώς τα 4/5, από την καταβολή φορολογικής υποχρεώσεως που είχε ήδη πληρωθεί από το βιομήχανο ή τον εισαγωγέα ο οποίος θα έφερε έτσι τον οικονομικό κίνδυνο από ενδεχόμενα σφάλματα

στο επίπεδο του εμπορίου. Αν μάλιστα ληφθεί υπόψη και το γεγονός ότι η ταχύτητα ανανεώσεως των αποθεμάτων τσιγάρων ανέρχεται σε 10 ημέρες κατά μέσον όρο, ακόμη δε και σε 3 ημέρες στα μεγάλα καταστήματα, κάθε ανταγωνισμός που θα έβαινε πέραν αυτών των προθεσμιών δεν θα ήταν νόμιμος, τούτο δε ακόμη λιγότερο όταν πολλές εταιρίες με μεγάλα καταστήματα θα προσπαθούσαν ακόμα, εκμεταλλευόμενες τη θέση τους στην αγορά, να επιβάλουν τις πολύ σημαντικές προθεσμίες με την πρόθεση να διαθέτουν δανειστικά κεφάλαια με μηδέν τόκο για τη χρηματοδότηση άλλων προϊόντων πλην των τσιγάρων. Παρίσταται επομένως νόμιμο, υπό το πρίσμα της άμυνας, να προσπαθήσουν οι βιομήχανοι και οι εισαγωγείς να χρησιμοποιηθούν οι προθεσμίες πληρωμής κατά τρόπο ουδέτερο από άποψη ανταγωνισμού.

151 Από τις σκέψεις 86 και 100 της προσβαλλομένης αποφάσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή θεωρεί ότι η συλλογική και ομοιόμορφη επιβολή από τη FEDETAB και από τα μέλη της ανωτάτων προθεσμιών πληρωμής σ' αυτούς που απολαμβάνουν τους όρους του χονδρικού εμπορίου είχαν και έχουν πάντοτε ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση του ανταγωνισμού στον τομέα αυτόν και την ενίσχυση των περιορισμών του ανταγωνισμού που προκύπτουν από τα άλλα μέτρα που έχουν ληφθεί για τα περιθώρια κέρδους και τις επιστροφές κατά τη λήξη του έτους. Η Επιτροπή επιμένει επίσης, στις παραγράφους 101 και 102 της αποφάσεως, στο γεγονός ότι, σύμφωνα με τις πληροφορίες που συνέλεξε, οι προθεσμίες που εφαρμόζονται στην πρακτική εμφανίζουν τάση σταθεροποιήσεως γύρω στις 15 ή και λιγότερες ημέρες και ότι, αντίθετα προς όσα λένε η FEDETAB και ορισμένα μέλη της, η συμπεριφορά των διαφόρων παραγωγών, από τους οποίους κανένας δεν αποδοκίμασε τη σύσταση, είναι σύμφωνη προς τις διατάξεις αυτές.

152 Κατά τη διάρκεια της δίκης των υπό κρίση υποθέσεων, ορισμένες προσφεύγουσες αμφισβήτησαν αυτούς τους τελευταίους ισχυρισμούς της Επιτροπής και υποστήριξαν ότι η εφαρμογή των προθεσμιών πληρωμής είναι ελαστική και όχι ομοιόμορφη. Εξάλλου, οι προσφεύγουσες Jubilé και Vander Elst εφιστούν την προσοχή επί του γεγονότος ότι, στις αντίστοιχες επιστολές τους της 18ης Δεκεμβρίου 1975 με τις οποίες ειδοποίησαν την Επιτροπή για την απόφασή τους να ακολουθήσουν τη σύσταση, κατέστησαν γνωστό στην Επιτροπή ότι η πληρωμή τοις μετρητοίς αποτελούσε πάντοτε τον κανόνα στις εταιρίες τους και ότι τη συνέχιζαν αυτοτελώς και ανεξαρτήτως από τη σύσταση. Ισχυρίζονται δε κατόπιν αυτού ότι, και αν ήθελε θεωρηθεί η έγκριση της συστάσεως ως συμφωνία κατά την έννοια του άρθρου 85 της Συνθήκης, αυτές δεν συμμετέσχαν σε κάθε περίπτωση στη συμφωνία αυτή όσον αφορά τις προθεσμίες πληρωμής και επομένως κακώς, ως προς το σημείο αυτό, απευθύνθηκε σ' αυτές η απόφαση.

153 Είναι μεν αληθές ότι το βελγικό φορολογικό σύστημα, που καθιστά το βιομήχανο ή τον εισαγωγέα υπόχρεο του πολύ υψηλού φορολογικού στοιχείου της

λιανικής τιμής, ασκεί κάποια επιρροή, λαμβανομένης υπόψη της ταχείας ανανεώσεως των αποθεμάτων και των υψηλών τραπεζικών τόκων επί του ανταγωνισμού στον οποίο μπορούν να αποδυθούν αυτοί οι επιχειρηματίες για τις προθεσμίες πληρωμών, από αυτό όμως δεν προκύπτει ότι έχει αποκλειστεί κάθε δυνατότητα αποτελεσματικού ανταγωνισμού στο πεδίο αυτό. Σημαντικό είναι επίσης να μη λησμονείται το γεγονός ότι η παροχή από το βιομήχανο στον έμπορο προθεσμίας πληρωμής ισοδυναμεί με πρόσθετο περιθώριο κέρδους που χορηγείται στον έμπορο, το οποίο ουδόλως απαγορεύεται ούτε αποκλείεται από τη βελγική κανονιστική ρύθμιση περί φορολογίας ή ελέγχου τιμών. Οι διαπιστώσεις αυτές ενισχύονται από το γεγονός ότι από έναν πίνακα που είναι συνημμένος στην απάντηση της προσφεύγουσας FEDETAB της 22ας Σεπτεμβρίου 1975 στην πρώτη ανακοίνωση αιτιάσεων προκύπτει ότι οι πραγματικές προθεσμίες πληρωμής των τιμολογίων στις λοιπές προσφεύγουσες, πλην της εταιρίας HvL, κυμαίνονται από βιομήχανο σε βιομήχανο και από πελάτη σε πελάτη, αρχίζοντας από μηδέν (πληρωμή τοις μετρητοίς) και φθάνοντας μέχρι τις σαράντα ημέρες.

154 Τα συλλογικά μέτρα που ελήφθησαν για τις προθεσμίες πληρωμής τόσο βάσει της επιστολής της 23ης Δεκεμβρίου 1971 όσο και εντός του πλαισίου της συστάσεως έχουν, ως εκ του περιεχομένου τους, τουλάχιστον ως αντικείμενο τον ουσιώδη περιορισμό του ανταγωνισμού, πράγμα που αρκεί για να υπαχθούν στην απαγόρευση του άρθρου 85, παράγραφος 1, στην περίπτωση που θα θεωρούνταν ικανά να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.

155 Δεδομένου ότι η ύπαρξη δυνατοτήτων ανταγωνισμού μεταξύ των προσφευγουσών όσον αφορά τις προθεσμίες αυτές πρέπει να θεωρηθεί ως αποδεδειγμένη και ότι οι πιο πάνω διατάξεις έχουν ως αντικείμενο να τις περιορίσουν κατά τρόπον ουσιώδη με την καθιέρωση ανωτάτης προθεσμίας 15 ημερών, η οποία στην περίπτωση της συστάσεως μπορεί να εγκριθεί μόνο κατ' εξαίρεση, δεν συντρέχει λόγος να εξεταστεί το ζήτημα κατά πόσον οι διατάξεις αυτές τέθηκαν σε εφαρμογή από τις προσφεύγουσες.

156 Όσον αφορά τον ισχυρισμό των προσφευγουσών Jubilé και Vander Elst, σύμφωνα με τον οποίο ο κανόνας της πληρωμής τοις μετρητοίς υπήρξε πάντοτε κανόνας στις εταιρίες τους και ότι συνέχιζαν να τον εφαρμόζουν ανεξαρτήτως από τη σύσταση, πρέπει να γίνει δεκτό ότι δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη τέτοια εκδήλωση προθέσεως, δεδομένου ότι, όπως ελέχθη επανειλημμένως, σύμφωνα με το άρθρο 8 του καταστατικού της FEDETAB, τα μέλη αυτής της ενώσεως πρέπει να ακολουθούν τις αποφάσεις που λαμβάνονται από αυτή δυνάμει του καταστατικού της.

3. Τα προγενέστερα μέτρα που απέβλεπαν στην τήρηση εκ μέρους των εμπόρων χονδρικής πωλήσεως και ορισμένων εμπόρων λιανικής πωλήσεως των τιμών πωλήσεως που καθόρισαν οι βιομήχανοι, στον περιορισμό της αναγνωρίσεως εμπόρων χονδρικής πωλήσεως ορισμένων κατηγοριών, στην απαγόρευση που επιβλήθηκε στους αναγνωρισμένους εμπόρους χονδρικής πωλήσεως να εφοδιάζουν ορισμένους άλλους εμπόρους χονδρικής πωλήσεως και στην υποχρέωση προσφοράς ελάχιστης ποικιλίας ειδών τσιγάρων

157 Η συμφωνία της 22ας Μαΐου 1967 που συνήφθη μεταξύ της FEDETAB και της FNCG για περίοδο 5 ετών, η οποία ενισχύθηκε τόσο από την πρότυπη συμφωνία, που υπέβαλε η FEDETAB στους αναγνωρισμένους εμπόρους λιανικής πωλήσεως και η οποία υπογράφηκε από αυτούς, όσο και από τις ερμηνευτικές προσθήκες της 5ης Οκτωβρίου 1967 και της 29ης Δεκεμβρίου 1970, περιείχε ένα σύνολο συλλογικών μέτρων στα οποία μετείχαν οι προσφεύγουσες και είχε ως αντικείμενο αφενός μεν να απαγορεύεται στους εμπόρους χονδρικής πωλήσεως να μεταπωλούν στους εμπόρους λιανικής πωλήσεως τα επεξεργασμένα προϊόντα καπνού σε τιμές διαφορετικές από αυτές που καθόριζαν οι προμηθευτές χωρίς καμιά έκπτωση ή κανένα πλεονέκτημα άλλο πλην του περιθωρίου κέρδους του εμπόρου λιανικής πωλήσεως, αφετέρου δε να τηρείται αυστηρά από τους εμπόρους λιανικής πωλήσεως, κατά τη μεταπώληση προς τον καταναλωτή, η τιμή που εμφαίνεται επί της φορολογικής ταινίας.

158 Τα μέτρα αυτά απέβλεπαν κυρίως, όπως δέχεται και η FEDETAB στην προσφυγή της, στο να εμποδιστεί το ξεπούλημα τόσο στο επίπεδο του εμπορίου χονδρικής όσο και λιανικής πωλήσεως. Κατά τη FEDETAB, το ξεπούλημα έθετε σε κίνδυνο την ύπαρξη των εμπόρων χονδρικής πωλήσεως και των εξειδικευμένων εμπόρων λιανικής πωλήσεως, η εξαφάνιση των οποίων θα ήταν επιζήμια για τον καταναλωτή. Εξάλλου, από τους ισχυρισμούς που προβάλλει η FEDETAB στην προσφυγή της εμφαίνεται ότι η μέριμνα προστασίας αυτών των επιχειρηματιών είχε ωσαύτως εμπνεύσει την πολιτική του αποκλεισμού από 1ης Ιανουαρίου 1971 της προσβάσεως στους ανωτάτους όρους χονδρικής πωλήσεως σε νέους υποψηφίους ορισμένων κατηγοριών, ιδίως δε στους εμπόρους χονδρικής πωλήσεως που έχουν εξειδικευθεί στα είδη διατροφής.

159 Το άρθρο 58 του βελγικού κώδικα περί ΦΠΑ, που άρχισε να ισχύει από την 1η Ιανουαρίου 1971 και προέβλεπε ότι η τιμή που αναγράφεται επί της φορολογικής ταινίας πρέπει να είναι η δεσμευτική τιμή πωλήσεως στον καταναλωτή, απαγόρευσε έκτοτε κάθε μείωση τιμής στο λιανικό εμπόριο.

160 Αντιθέτως, στο επίπεδο του χονδρικού εμπορίου τα προαναφερθέντα μέτρα ανανεώθηκαν με την πρότυπη συμφωνία, που αποκλήθηκε «ειδική συμφωνία για το ξεπούλημα», η οποία υποβλήθηκε από τη FEDETAB στους εμπόρους χονδρι-

κής πωλήσεως στις 30 Ιουνίου 1972 και υπογράφηκε από το σύνολό τους σχεδόν. Δυνάμει της συμφωνίας αυτής, οι έμποροι χονδρικής πωλήσεως δεσμεύθηκαν για περίοδο 5 ετών όχι μόνο να τηρούν κατά τη μεταπώληση των εν λόγω προϊόντων τις τιμές που είχαν ορίσει οι προμηθευτές χωρίς καμιά έκπτωση ή πλεονέκτημα αλλά και να τηρούν την απαγόρευση μεταπωλήσεως των επεξεργασμένων προϊόντων καπνού αφενός μεν σε εμπόρους χονδρικής πωλήσεως για τους οποίους είχαν καθοριστεί ποσοστώσεις από τους βιομηχάνους και σε εμπόρους χονδρικής πωλήσεως τροφίμων ή σε άλλους που δεν εφοδιάζονταν απευθείας από τους βιομηχάνους, όταν τα προϊόντα αυτά προορίζονταν να μεταπωληθούν σε εμπόρους λιανικής πωλήσεως, αφετέρου δε στους εμπόρους λιανικής πωλήσεως στην περίπτωση που ήταν προφανές ότι η παράδοση δεν προοριζόταν για την κανονική τους πελατεία. Η απαγόρευση αυτή ενίσχυε τους όρους της ανακοινώσεως της 22ας Μαρτίου 1972, που αναφέρθηκε πιο πάνω, την οποία είχε απευθύνει η FNCG στα μέλη της και η οποία, όσον αφορά τους εν λόγω εμπόρους χονδρικής πωλήσεως, διαπνεόταν από το ίδιο πνεύμα.

161 Όπως προκύπτει από το ίδιο το περιεχόμενο των μέτρων που περιγράφηκαν ανωτέρω, τα μέτρα αυτά είχαν κυρίως ως σκοπό να εμποδίσουν τον ανταγωνισμό μεταξύ των βιομηχάνων και των εισαγωγέων μελών της FEDETAB όσον αφορά τις τιμές μεταπωλήσεως των προϊόντων τους τόσο στο επίπεδο του εμπορίου χονδρικής πωλήσεως, όσο και, τουλάχιστον πριν από την 1η Ιανουαρίου 1971, ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος του άρθρου 58 του κώδικα περί ΦΠΑ, στο επίπεδο του λιανικού εμπορίου.

162 Κανονιστική ρύθμιση που έχει ως αντικείμενο τέτοιο γενικό και συστηματικό περιορισμό του ανταγωνισμού εμπίπτει αναμφισβητήτως στην απαγόρευση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης στην περίπτωση που ο περιορισμός αυτός μπορεί επίσης να επηρεάσει ουσιωδώς το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.

163 Όσον αφορά την υποχρέωση που επιβλήθηκε στο πλαίσιο των μέτρων που προηγήθηκαν της συστάσεως σε περιορισμένο αριθμό εμπόρων λιανικής πωλήσεως να προσφέρουν ελάχιστη ποικιλία από 60 είδη τσιγάρων — υποχρέωση της οποίας η τήρηση εξασφαλίστηκε με τη διακοπή του εφοδιασμού ορισμένων επιχειρήσεων, μεταξύ των οποίων ιδίως η GB — η Επιτροπή επικρίνει αυτό το μέτρο (απόφαση 87) καθόσον εμπόδισε τους εμπόρους λιανικής πωλήσεως να προωθήσουν την πώληση ορισμένων ειδών τσιγάρων εις βάρος άλλων και διότι τους εξανάγκασε να προσφέρουν προς πώληση τσιγάρα με μικρή ζήτηση ακινητοποιώντας έτσι ένα μέρος του κεφαλαίου τους κινήσεως.

164 Δεδομένου όμως ότι έχει ήδη διαπιστωθεί ότι κατά το μέτρο που αναφέρονται στα περιθώρια εμπορικού κέρδους, στις προθεσμίες πληρωμής και στην τήρηση των τιμών που καθορίζουν οι βιομήχανοι και οι εισαγωγείς, τα προγενέστερα

μέτρα εμπίπτουν καταρχήν, όσον αφορά το ουσιώδες μέρος τους, στην απαγόρευση του άρθρου 85, παράγραφος 1, δεν συντρέχει λόγος να αποφανθεί το Δικαστήριο χωριστά για το αν συμβιβάζεται αυτή η διάταξη με την υποχρέωση που επιβλήθηκε σ' ορισμένους εμπόρους λιανικής πωλήσεως πριν από την 1η Δεκεμβρίου 1975 να προσφέρουν μια ελάχιστη ποικιλία τσιγάρων.

4. Επηρεασμός του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών

165 Απομένει προς έρευνα το ζήτημα αν οι περιορισμοί που διαπιστώθηκαν πιο πάνω είναι επίσης ικανοί να επηρεάσουν κατά τρόπο ουσιώδη το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Πράγματι, μόνο στην περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο ζήτημα αυτό εμπίπτουν οι εν λόγω περιορισμοί στην απαγόρευση του άρθρου 85, παράγραφος 1.

166 Η Επιτροπή διατείνεται, στην προσβαλλομένη απόφαση, ότι τα μέτρα που προηγήθηκαν της συστάσεως μπορούσαν να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών διότι ορισμένοι βιομήχανοι μέλη της FEDETAB εισήγαγαν ένα πολύ σημαντικό μερίδιο από τα επεξεργασμένα καπνά που εισάγονταν στο Βέλγιο και προέβαιναν στη διανομή τους με τους ίδιους περιοριστικούς όρους ανταγωνισμού όπως και στα δικά τους προϊόντα. Επιπλέον, οι Βέλγοι εισαγωγείς και βιομήχανοι ή οι βιομήχανοι των λοιπών κρατών μελών που δεν είχαν προσχωρήσει στους περιοριστικούς κανόνες που καθόρισε η FEDETAB και η FNCG για τη διανομή υπέκειντο στην εφαρμογή αυτών των κανόνων όταν μεταπωλούσαν τα προϊόντα τους, περιλαμβανομένων και των προϊόντων που προέρχονταν από άλλα κράτη μέλη, σε έμπορο χονδρικής ή λιανικής πωλήσεως ο οποίος τηρούσε τη ρύθμιση που είχε επιβληθεί από τις δύο αυτές ενώσεις, πράγμα που, λαμβανομένης υπόψη της ισχυράς θέσεως που κατείχαν οι ενώσεις αυτές στην αγορά, αποτελούσε τη γενική πρακτική.

167 Ενόψει των σκέψεων αυτών, η Επιτροπή διαπίστωσε, στην παράγραφο 93 της αποφάσεως, ότι, ακόμη και αν, λόγω των ισχυουσών φορολογικών διατάξεων, υφίσταντο πρακτικές δυσχέρειες για παράλληλες εισαγωγές από εμπόρους χονδρικής και λιανικής πωλήσεως, η μεταβολή των όρων εμπορίας στο Βέλγιο ήταν πάντως ικανή να εκτρέψει τα εμπορικά ρεύματα από τη φυσική τους κατεύθυνση, δηλαδή από αυτή που θα είχαν ακολουθήσει αν έλειπαν οι περιορισμοί του ανταγωνισμού που διαπίστωσε η Επιτροπή, και να επηρεάσουν έτσι το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.

168 Όσον αφορά τα μέτρα που αναφέρονται στη σύσταση, η Επιτροπή ισχυρίζεται στην παράγραφο 106 της αποφάσεως ότι είναι ικανά να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών για τους ίδιους λόγους μ' αυτούς που εκθέτει όσον αφορά τα προγενέστερα μέτρα.

169 Οι προσφεύγουσες επικρίνουν αυτή την αιτιολογία, ισχυριζόμενες ιδίως ότι το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών δεν επηρεάστηκε από τη θέση στην αγορά των βιομηχάνων και εισαγωγέων μελών της FEDETAB, δεδομένου ότι, από μόνο το γεγονός των συνεπειών των διαφορών στη φορολογία των επεξεργασμένων καπνών στα κράτη μέλη, τα επικρινόμενα μέτρα ρύθμιζαν κατάσταση αμιγώς εθνική. Πράγματι, στο σημερινό στάδιο εναρμονίσεως των φόρων που πλήττουν την κατανάλωση του επεξεργασμένου καπνού, τα κατ' ιδίαν συστήματα υπολογισμού και εισπράξεως των φόρων αυτών αποτελούν θεμελιώδες εμπόδιο στο ενδοκοινοτικό εμπόριο και εμποδίζουν την καθιέρωση παραλλήλων συστημάτων εισαγωγής. Επιπλέον, και αν υποτεθεί ότι τα επικρινόμενα μέτρα είναι ικανά να επηρεάσουν εμμέσως τον όγκο των επεξεργασμένων προϊόντων καπνού που εισάγονται από τους βιομηχάνους, ουδόλως αποδείχθηκε ότι το αποτέλεσμα αυτό είναι ικανό να επηρεάσει την ελευθερία του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών κατά τρόπο που θα μπορούσε να βλάψει την πραγματοποίηση των στόχων μιας κοινής αγοράς μεταξύ κρατών.

170 Ενόψει αυτών των αντιτιθεμένων απόψεων πρέπει να υπομνηστεί καταρχάς, ότι όπως δέχθηκε το Δικαστήριο στην απόφασή του της 30ής Ιουνίου 1966 στην υπόθεση 56/65, Société technique minière κατά Maschinenbau Ulm GmbH (Recueil 1966, σ. 337), για να μπορεί μια απόφαση, μια συμφωνία ή μια σύμπραξη να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών πρέπει, βάσει ενός συνόλου νομικών και πραγματικών στοιχείων, να μπορεί να πιθανολογηθεί επαρκώς ότι μπορεί να ασκήσει άμεση ή έμμεση, πραγματική ή δυνητική επίδραση στα εμπορικά ρεύματα μεταξύ κρατών μελών, τούτο δε κατά τρόπο που να προκαλείται φόβος ότι θα μπορούσε να εμποδίσει την πραγματοποίηση ενιαίας αγοράς μεταξύ κρατών μελών.

171 Σχετικά με το ζήτημα αυτό πρέπει να παρατηρηθεί ότι είναι βέβαιο, όπως αναφέρεται στις παραγράφους 8 και 91 της αποφάσεως, ότι σημαντικό μερίδιο των επεξεργασμένων προϊόντων καπνού που πωλούνται στο Βέλγιο εισάγονται μέσω παραγωγών μελών της FEDETAB οι οποίοι τα διαθέτουν στο εμπόριο χρησιμοποιώντας τα ίδια δίκτυα διανομής με εκείνα για τα προϊόντα που επεξεργάζονται οι ίδιοι. Για παράδειγμα, οι παραγωγοί αυτοί εισήγαγαν το 1974 το 51% των τσιγάρων και το 12 ώς 14% των πούρων που εισήχθησαν στο Βέλγιο, δηλαδή περίπου το 5% των τσιγάρων και το 10% των πούρων που πωλήθηκαν σ' αυτή τη χώρα.

172 Εξάλλου, μολονότι λόγω των φορολογικών και τεχνικών δυσχερειών που επεσήμανε το Δικαστήριο στην απόφασή του της 16ης Νοεμβρίου 1977 στην υπόθεση 13/77, INNO κατά ATAB (Recueil 1977, σ. 2115), οι παράλληλες εισαγωγές στο Βέλγιο επεξεργασμένων καπνών αποκλείσθηκαν σε μεγάλο βαθμό, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η επίδραση στις επίδικες εμπορικές ανταλλαγές στις υπό κρίση υποθέσεις τοποθετείται, όπως προκύπτει σαφώς από την αιτιολογία της

προσβαλλομένης αποφάσεως, κυρίως στο επίπεδο των εισαγωγών μεγάλου όγκου που έγιναν από τους βιομηχάνους μέλη της FEDETAB. Στο σημείο αυτό πρέπει να διαπιστωθεί ότι οι περιορισμοί του εμπορίου που τονίστηκαν πιο πάνω όσον αφορά τα περιθώρια εμπορικού κέρδους, τις επιστροφές κατά τη λήξη του έτους και τις προθεσμίες πληρωμής μπορούν να εκτρέψουν τα εμπορικά ρεύματα στο πεδίο των επεξεργασμένων καπνών από την κατεύθυνση που αλλιώς θα ακολουθούσαν. Τούτο ισχύει κατά μείζονα λόγο όσον αφορά εκείνα από τα μέτρα που προηγήθηκαν της συστάσεως, τα οποία απέβλεπαν στην αυστηρή τήρηση, σε κάθε κλιμάκιο διανομής, των τιμών που καθόρισαν οι βιομήχανοι και οι εισαγωγείς. Πράγματι, οι προσφεύγουσες, εναρμονίζοντας τις ενέργειές τους επί των θεμελιωδών αυτών σημείων των όρων πωλήσεως που υπαγόρευαν στους μεσάζοντες, περιόριζαν ακόμη ουσιωδώς τα ερεθίσματά τους για να προωθήσουν, έναντι ατομικών χρηματικών πλεονεκτημάτων, την πώληση, όσον αφορά τα εισαγόμενα προϊόντα, ορισμένων προϊόντων σε σχέση με άλλα.

173 Ορθώς, κατά συνέπεια, διαπίστωσε η απόφαση της Επιτροπής ότι οι περιορισμοί αυτοί του εμπορίου εκ μέρους των προσφευγουσών ήταν ικανοί να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών.

VI — Ουσιαστικός λόγος σχετικά με το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης

174 Οι προσφεύγουσες προβάλλουν κατ' ουσίαν ότι η Επιτροπή παρέβη τις διατάξεις του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης και τα δικαιώματα άμυνας, καθόσον αρνήθηκε κακώς να χορηγήσει απαλλαγή στη σύσταση, δεν έλαβε υπόψη της τους λόγους που ανέπτυξαν οι προσφεύγουσες και υπέπεσε σχετικώς σε πλάνη περί τα πράγματα.

175 Πριν εξεταστεί η επιχειρηματολογία των διαδίκων στο ζήτημα της δυνατότητας εφαρμογής επί της συστάσεως του άρθρου 85, παράγραφος 3, πρέπει να υπομνηστεί ότι μια απόφαση που αποδεικνύεται αντίθετη προς τις διατάξεις του άρθρου 85, παράγραφος 1, μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο απαλλαγής δυνάμει της τρίτης παραγράφου του άρθρου αυτού εφόσον πληρούνται οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

— συμβάλλει στη βελτίωση της παραγωγής ή της διανομής των προϊόντων ή στην προώθηση της τεχνικής ή οικονομικής προόδου·

— εξασφαλίζει συγχρόνως στους καταναλωτές δίκαιο τμήμα από το όφελος που προκύπτει·

— δεν επιβάλλει στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις περιορισμούς μη απαραίτητους για την επίτευξη των στόχων αυτών·

— δεν παρέχει στις επιχειρήσεις αυτές τη δυνατότητα καταργήσεως του ανταγωνισμού επί σημαντικού τμήματος των σχετικών προϊόντων.

176 Θα πρέπει επίσης να υπομνηστεί σχετικά, όπως έκρινε το Δικαστήριο με την απόφαση Metro (σκέψη 21), ότι οι αρμοδιότητες που παρέχει στην Επιτροπή το άρθρο 85, παράγραφος 3, καταδεικνύουν ότι η ανάγκη διατηρήσεως αποτελεσματικού ανταγωνισμού μπορεί να συμβιβάζεται με τη διασφάλιση στόχων διαφορετικής φύσεως και ότι, προς το σκοπό αυτό, επιτρέπονται ορισμένοι περιορισμοί του ανταγωνισμού όταν είναι απαραίτητοι για την πραγματοποίηση των στόχων αυτών και δεν καταλήγουν στην εξάλειψη του ανταγωνισμού σε σημαντικό τμήμα της κοινής αγοράς.

177 Η Επιτροπή διαπιστώνει στην παράγραφο 132 της προσβαλλομένης αποφάσεως, βάσει της αιτιολογίας που εκτίθεται στις παραγράφους 113 ώς 131, ότι η σύσταση δεν μπορεί να τύχει απαλλαγής δυνάμει του άρθρου 85, παράγραφος 3, διότι δεν ανταποκρίνεται στις προϋποθέσεις εφαρμογής της διατάξεως αυτής. Ειδικότερα, η σύσταση δεν επιφέρει βελτιώσεις της διανομής επαρκείς για να ισοσταθμίσει τα περιοριστικά αποτελέσματα του ανταγωνισμού που προκαλεί και δεν μπορεί να εξασφαλίσει στους καταναλωτές δίκαιο τμήμα από το όφελος που θα μπορούσε τυχόν να συνεπάγεται.

178 Η Επιτροπή, αιτιολογώντας στην προσβαλλομένη απόφαση την εμμονή στην άρνησή της να χορηγήσει στη σύσταση το ευεργέτημα του άρθρου 85, παράγραφος 3, προβάλλει ιδίως ότι ουδόλως απεδείχθη ότι το σύστημα διανομής που θέσπισε η σύσταση αποφέρει στους άμεσους πελάτες των μελών της FEDETAB και στους αγοραστές των πελατών αυτών περισσότερα πλεονεκτήματα από ό,τι ο κανονικός ανταγωνισμός, ο οποίος θα εξασφάλιζε την ελεύθερη επιλογή του καταναλωτή. Και αναγνωρίζει μεν ότι το σύστημα αυτό επιτρέπει, μέσω πολύ μεγάλου αριθμού εμπόρων χονδρικής και λιανικής πωλήσεως, να προσφέρεται στον καταναλωτή μεγάλη επιλογή ειδών τσιγάρων, αλλά η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η επιλογή αυτή δεν υφίσταται παρά στους εξειδικευμένους εμπόρους λιανικής πωλήσεως, που αντιπροσωπεύουν ισχνό μόνο τμήμα των 80 000 σημείων πωλήσεως, η πλειονότητα των οποίων προσφέρει στην πελατεία πολύ περιορισμένο αριθμό ειδών τσιγάρων. Εξάλλου, τα πολυάριθμα αυτά σημεία πωλήσεως δεν μπορεί παρά να αυξάνουν το κόστος της διανομής.

179 Η Επιτροπή αμφισβητεί επίσης την άποψη σύμφωνα με την οποία η εξαφάνιση του συλλογικού συστήματος που θέσπισε η σύσταση θα επέφερε αναποφεύκτως την εξαφάνιση του εξειδικευμένου εμπορίου. Πράγματι, το εμπόριο αυτό δεν θα διέτρεχε κίνδυνο, έστω και αν δεν είχε πλέον εκ μέρους της FEDETAB και των μελών της ευνοϊκότερες οικονομικές συνθήκες από εκείνες που παρέχονται στο μη εξειδικευμένο εμπόριο, αν είναι αληθές ότι οι υπηρεσίες αυτές

εκτιμώνται πραγματικά από τους χρήστες και τους καταναλωτές. Η Επιτροπή εκφράζει μεν αμφιβολίες ως προς τον κίνδυνο που απειλεί την επιβίωση των εξειδικευμένων εμπόρων χονδρικής πωλήσεως, οι οποίοι εξασφαλίζουν περίπου το 80% των πωλήσεων τσιγάρων στη βελγική αγορά, θεωρεί όμως ότι η παροχή σ' αυτούς τους εμπόρους χονδρικής πωλήσεως πιο ευνοϊκών προϋποθέσεων αποτελεί προσπάθεια τεχνητής διατηρήσεως στην αγορά επιχειρήσεων για τις οποίες οι τελικοί αγοραστές δεν είναι πεπεισμένοι ότι είναι και τόσο απαραίτητες και στις οποίες ο ανταγωνισμός θα επέφερε κανονικά την εξαφάνιση.

180 Η Επιτροπή, αναφερόμενη στην παράγραφο 133 της αποφάσεως, επίσης στις διατάξεις της συστάσεως, διαπιστώνει περαιτέρω ότι η σύσταση αυτή δεν ανταποκρίνεται ούτε στην τελευταία προϋπόθεση εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 3, δεδομένου ότι, «λαμβανομένου υπόψη του μεριδίου της αγοράς που κατέχει η FEDETAB και τα μέλη της, οι συμφωνίες δίνουν στις εν λόγω επιχειρήσεις τη δυνατότητα καταργήσεως του ανταγωνισμού επί σημαντικού τμήματος των σχετικών προϊόντων».

181 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι ο στόχος της συστάσεως είναι η διατήρηση στο Βέλγιο ενός πολύ πυκνού παραδοσιακού δικτύου διανομής, που να περιλαμβάνει 80 000 εμπόρους λιανικής πωλήσεως και το οποίο θα επιτρέπει να τεθεί στη διάθεση και προς όφελος του καταναλωτή, ακόμη και στις πλέον απομακρυσμένες γωνιές της χώρας, ευρεία ποικιλία ειδών τσιγάρων, πράγμα που, με τη σειρά του, θα συνέβαλε στην ενίσχυση του ανταγωνισμού. Επομένως, η διατήρηση αυτού του συστήματος εξαρτάται από το εξειδικευμένο εμπόριο, ιδίως δε από τους εξειδικευμένους εμπόρους χονδρικής πωλήσεως, οι οποίοι εξασφαλίζουν τον ανεφοδιασμό πολυαρίθμων μικρών εμπόρων λιανικής πωλήσεως εγκατεσπαρμένων σ' όλη τη χώρα.

182 Κατά την άποψη των προσφευγουσών, η σύσταση δεν περιέχει κανέναν περιορισμό που να μην είναι αναγκαίος για την επίτευξη του προαναφερθέντος στόχου. Ειδικότερα, θα έπρεπε να χορηγηθεί ένα μικρό πρόσθετο δώρο στους εξειδικευμένους εμπόρους χονδρικής και λιανικής πωλήσεως για να εξασφαλιστεί η επιβίωση αυτών των μεσαζόντων από τον ανταγωνισμό άλλων επιχειρηματιών, ιδίως δε των μεγάλων καταστημάτων που δεν παρέχουν την ίδια υπηρεσία. Η εξαφάνιση πολυαρίθμων εξειδικευμένων μεσαζόντων θα επέφερε όχι μόνο τη μείωση του αριθμού των ειδών τσιγάρων που προσφέρονται στον καταναλωτή, αλλά και σοβαρές κοινωνικές συνέπειες. Θα πρέπει σχετικώς να παρατηρηθεί ότι το Δικαστήριο υπογράμμισε στην απόφασή του Metro ότι σκέψεις κοινωνικής φύσεως — ιδίως δε η μέριμνα διαφυλάξεως της απασχολήσεως υπό συνθήκες δυσμενούς οικονομικής συγκυρίας — μπορούν να λαμβάνονται υπόψη στο πλαίσιο του άρθρου 85, παράγραφος 3.

183 Σχετικά με το θέμα αυτό πρέπει να παρατηρηθεί προεχόντως ότι η σύσταση περιέχει αναμφιβόλως ορισμένα πλεονεκτήματα για την παραγωγή και τη δια-

νομή τσιγάρων τόσο για πολυάριθμους μικρούς εμπόρους λιανικής πωλήσεως, μεταξύ των οποίων ιδίως οι Βέλγοι πωλητές εφημερίδων και ειδών καπνού, οι οποίοι, όπως προκύπτει από το φάκελο, πραγματοποιούν το 60% περίπου του εθνικού κύκλου πωλήσεων τσιγάρων, όσο και για τους καταναλωτές. Πράγματι, η ύπαρξη πολύ μεγάλου αριθμού σημείων πωλήσεως στο Βέλγιο διευκολύνει αναμφισβητήτως την πώληση τσιγάρων στους καταναλωτές, έστω και αν πρέπει να παρατηρηθεί ότι πολύ ευρεία ποικιλία ειδών τσιγάρων υπάρχει μόνο σε περιορισμένο αριθμό εξειδικευμένων ή ημιεξειδικευμένων εμπόρων λιανικής πωλήσεως, οι οποίοι αποτελούν χώρους διαθέσεως ιδίως νέων ειδών τσιγάρων ή τσιγάρων με μικρή ζήτηση στην αγορά.

184 Εντούτοις, ο αριθμός των μεσαζόντων και των ειδών τσιγάρων δεν αποτελεί αναγκαστικά ουσιώδες κριτήριο βελτιώσεως της διανομής κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 3. Πράγματι, η ποιότητα ενός τομέα διανομής μετριέται κυρίως από την εμπορική του ελαστικότητα και από την ικανότητά του να αντιδρά στα ερεθίσματα που προέρχονται άλλοτε από τους παραγωγούς, άλλοτε από τους καταναλωτές. Ως προς το τελευταίο αυτό θέμα, η αποτελεσματικότητα της διανομής προϋποθέτει ιδίως ότι μπορεί να συγκεντρώνει τις δραστηριότητές της σε εκείνα τα προϊόντα που ζητούνται περισσότερο από τους καταναλωτές και μετριέται επίσης με τη δυνατότητα προσαρμογής στις καινούριες συνήθειες αγοράς που τυχόν παρουσιάζονται στους καταναλωτές. Έτσι, από τα αριθμητικά στοιχεία που παρέσχε η Επιτροπή, την ακρίβεια των οποίων δεν αμφισβήτησαν οι λοιποί διάδικοι στις υπό κρίση υποθέσεις, προκύπτει ότι οι αγορές τσιγάρων που πραγματοποίησαν τα μεγάλα καταστήματα εμφάνισαν σημαντικότερη αύξηση από εκείνη που πραγματοποίησαν οι λοιποί μεταπωλητές στους καταναλωτές, τούτο δε παρά το γεγονός ότι τα μεγάλα καταστήματα προσφέρουν περιορισμένο αριθμό από το σύνολο των ειδών τσιγάρων που κυκλοφορούν στη βελγική αγορά.

185 Από τις σκέψεις αυτές προκύπτει ότι υπάρχουν σοβαρές αμφιβολίες ότι τα πλεονεκτήματα σχετικά με τη διανομή που προκύπτουν από τη σύσταση μπορούν να αντισταθμίσουν επαρκώς τους αυστηρούς περιορισμούς που επιβάλλει στον ανταγωνισμό στο πεδίο των όρων πωλήσεως που επιτρέπει στους εμπόρους, για να δικαιολογηθεί το συμπέρασμα ότι συμβάλλει, κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 3, στη βελτίωση της διανομής των τσιγάρων.

186 Δεν χρειάζεται πάντως να αποφανθεί το Δικαστήριο οριστικά επί του ζητήματος αυτού, δεδομένου ότι διαπιστώνεται στην προκειμένη περίπτωση η έλλειψη μιας άλλης προϋποθέσεως εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 3.

187 Πράγματι, για να μπορέσουν να τύχουν εξαιρέσεως οι διατάξεις της συστάσεως, θα έπρεπε να μη δίνουν στα μέλη της FEDETAB τη δυνατότητα καταργήσεως του ανταγωνισμού επί σημαντικού τμήματος των σχετικών προϊόντων.

188 Πρέπει να υπομνηστεί σχετικά, όπως επισημαίνει η Επιτροπή στην παράγραφο 8 της προσβαλλομένης αποφάσεως, ότι οι επιχειρήσεις που είναι μέλη της FEDETAB παράγουν ή εισάγουν περίπου το 95% των τσιγάρων που πωλούνται στο Βέλγιο και ότι 10 μέλη της FEDETAB, που είναι επίσης εισαγωγείς αλλοδαπών προϊόντων, εισήγαγαν το 1974 το 51% των τσιγάρων που εισήχθησαν στο Βέλγιο, πράγμα που αντιπροσωπεύει περίπου το 5% των τσιγάρων που πωλήθηκαν στη χώρα αυτή. Επιπλέον, οι επτά προσφεύγουσες εταιρίες πωλούν αυτές μόνες πολύ υψηλό ποσοστό, ανερχόμενο σε 80% σύμφωνα με την παράγραφο 61 της αποφάσεως και σε 92%, σύμφωνα με το δικόγραφο ανταπαντήσεως της Επιτροπής, του συνόλου των πωλήσεων τσιγάρων στο Βέλγιο. Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με τα αριθμητικά στοιχεία που παρέσχε η Επιτροπή επίσης με το δικόγραφό της ανταπαντήσεως και τα οποία δεν αμφισβητήθηκαν, τα δύο τρίτα περίπου των πωλήσεων τσιγάρων στο Βέλγιο αφορούν μια δεκάδα μόνον ειδών τσιγάρων που κατά μέγα μέρος διαθέτουν στο εμπόριο μια ή περισσότερες από τις προσφεύγουσες εταιρίες.

189 Όπως ήδη διαπιστώθηκε, οι διατάξεις της συστάσεως, στην οποία προσχώρησαν οι προσφεύγουσες εταιρίες έχουν ως αντικείμενο τον περιορισμό, μέσω συλλογικής συμφωνίας, του ανταγωνισμού που θα μπορούσαν να αναπτύξουν μεταξύ τους οι επιχειρήσεις αυτές. Πρέπει να γίνει δεκτό ότι, στο πεδίο αυτό, λαμβανομένου υπόψη του πολύ σημαντικού μεριδίου της αγοράς των τσιγάρων στο Βέλγιο που κατέχουν τα μέλη της FEDETAB και ιδίως οι προσφεύγουσες εταιρίες, η σύσταση έχει ως αποτέλεσμα να δίνει στις προσφεύγουσες τη δυνατότητα καταργήσεως του ανταγωνισμού επί σημαντικού τμήματος των σχετικών προϊόντων. Από αυτό προκύπτει ότι η σύσταση δεν μπορεί σε καμιά περίπτωση να τύχει απαλλαγής βάσει του άρθρου 85, παράγραφος 3.

VII — Συμπέρασμα

190 Από το σύνολο των σκέψεων που εκτέθηκαν πιο πάνω προκύπτει ότι οι προσφυγές πρέπει να απορριφθούν στο σύνολό τους ως αβάσιμες.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

Απορρίπτει τις προσφυγές.

Kutscher Pescatore Koopmans Mertens de Wilmars Mackenzie Stuart

O'Keeffe Bosco Touffait Due

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 29 Οκτωβρίου 1980.

Ο γραμματέας
A. Van Houtte

Ο Πρόεδρος
H. Kutscher